

Hrvatska perspektiva u instrumentu Europske unije za oporavak

Glavina, Dubravka

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:148:540273>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-05**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Hrvatska perspektiva u Instrumentu Europske unije za oporavak

**HRVATSKA PERSPEKTIVA U INSTRUMENTU EUROPSKE
UNIJE ZA OPORAVAK**

Diplomski rad

Dubravka Glavina

Zagreb, rujan, 2022.

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Ekonomija

**HRVATSKA PERSPEKTIVA U INSTRUMENTU EUROPSKE
UNIJE ZA OPORAVAK**

Croatian Perspective on European Union Recovery Instrument

Diplomski rad

Dubravka Glavina, 0015213941

Mentor: Prof.dr.sc. Hrvoje Šimović

Zagreb, rujan, 2022.

ZAHVALA

Voljenim dvadesetima, Prikijima, Emi i barba Čeki...

Sažetak

Sadašnji i modernizirani dugoročni proračun Europske unije 2021.-2027. zajedno s novim Instrumentom EU-a za oporavak *NextGenerationEU* iznosi nezapamćenih 2,018 bilijuna eura u tekućim cijenama namijenjen oporavku od krize koju je uzrokovala pandemija bolesti COVID-19 i prelasku na napredniju, održiviju, zelenu i digitalnu Europu. Okosnica Instrumenta je Mehanizam za oporavak i otpornost, pored inicijative *REACT-EU* (pomoć za oporavak za koheziju i europska područja) i dodatnih sredstava za programe ruralnog razvoja, Mehanizam EU za civilnu zaštitu, Fond za pravednu tranziciju, *InvestEU* fond i program Obzor Europa. Iz Instrumenta za oporavak *NextGenerationEU* Hrvatskoj je na raspolaganju nešto više od 11 milijardi eura. Zbog velikog gospodarskog potencijala za Republiku Hrvatsku koji postoji unutar navedenog Instrumenta cilj ovog rada je kvalitativna i kvantitativna analiza namjena i mogućnosti definiranih Uredbama te korištenja sredstava dostupnih programa i fondova Instrumenta za oporavak u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: proračun, Europska unija, Instrument za oporavak, *NextGenerationEU*, Nacionalni plan oporavka i otpornosti (NPOO)

Summary

Current and modernised European union long-term budget running from 2021 to 2027, together with the *NextGenerationEU* recovery instrument, amounts to 2,018 trillion euros in current prices in order to help repair the economic and social damage caused by the coronavirus pandemic and aid the transition towards a modern, more sustainable, green and digital Europe. The centrepiece of *NextGenerationEU* is the Recovery and Resilience Facility, along with *REACT-EU* (Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe) and additional funding for the rural development programmes, EU Civil Protection Mechanism, Just Transition Fund, *InvestEU* Fund and Horizont Europe programme. A little over 11 billion euros are allocated to the Republic of Croatia from the *NextGenerationEU* Recovery Instrument. As Recovery Instrument presents substantial economic potential for the Republic of Croatia, the aim of this thesis is to provide quantitative and qualitative analysis of the EU funds and programmes purpose and possibilities defined by Regulations as well as funding status and opportunities in the Republic of Croatia.

Keywords: budget, European Union, EU Recovery Instrument, *NextGenerationEU*, National Recovery and Resilience Plan

Sadržaj

1. UVOD	1
2. FINANCIRANJE I PRORAČUN EUROPSKE UNIJE	2
2.1. Povijest europske gospodarske integracije	2
2.2. Proračun Europske unije.....	3
2.3. Višegodišnji financijski okvir za razdoblje 2014.-2020.	5
2.4. Višegodišnji financijski okvir za razdoblje 2021. – 2027. i Instrument Europske unije za oporavak <i>NextGenerationEU</i>	8
2.4.1. Instrument Europske unije za oporavak nakon krize uzrokovane bolešću COVID-19 takozvani <i>NextGenerationEU</i>	9
3. ISKORIŠTENOST SREDSTAVA FONDOVA EUROPSKE UNIJE U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	13
3.1. Pomoć za oporavak za koheziju i europska područja (<i>REACT-EU</i>)	13
3.1.1. Operativni program „Konkurentnost i kohezija“	14
3.1.2. Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali“	17
3.1.3. Fond europske pomoći za najpotrebitije	18
3.2 Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske	19
3.3. Fond za pravednu tranziciju.....	22
3.4. InvestEU	23
3.5. Obzor Europa.....	24
3.6. Mehanizam EU-a za civilnu zaštitu	26
4. NACIONALNI PLAN OPORAVKA I OTPORNOSTI 2021.-2026.....	28
5. ZAKLJUČAK	37
6. POPIS LITERATURE	41

1. UVOD

Sedmogodišnji proračunski okvir Europske unije utvrđuje dugoročne prioritete i ograničenja potrošnje u EU za široki raspon programa i aktivnosti. Sadašnji i modernizirani dugoročni proračun Europske unije za razdoblje 2021.-2027. zajedno s novim Instrumentom EU-a za oporavak *NextGenerationEU* iznosi nezapamćenih 2,018 bilijuna eura u tekućim cijenama namijenjen gospodarskom i društvenom oporavku nakon pandemije bolesti COVID-19 i prelasku na moderniju, održiviju, zelenu i digitalnu Europu. Novac iz Instrumenta Europske unije za oporavak radi potpore oporavku nakon krize uzrokovane bolešću COVID-19, kojeg Komisija naziva *NextGenerationEU*, raspodijeliti će se državama članicama i korisnicima putem nekoliko programa u iznosu od 806,9 milijardi eura u tekućim cijenama. Okosnica Instrumenta je Mehanizam za oporavak i otpornost, pored inicijative *REACT-EU* kao dodatka dodijeljenim sredstvima uglavnom za Europski fond za regionalni razvoj i Europski socijalni fond u razdoblju 2014.-2020. i dodatnih sredstava za programe ruralnog razvoja, Mehanizam EU za civilnu zaštitu, Fond za pravednu tranziciju, *InvestEU* fond i program Obzor Europa. U okviru višegodišnjeg financijskog okvira 2021.-2027. za Republiku Hrvatsku je na raspolaganju nešto više od 14 milijardi eura dok je iz Instrumenta za oporavak *NextGenerationEU* na raspolaganju nešto više od 11 milijardi eura.

Upravo zbog velikog gospodarskog potencijala za Republiku Hrvatsku koji postoji unutar navedenog Instrumenta za oporavak cilj ovog rada je analiza hrvatske perspektive unutar programa koji su financijski ojačani. Specifični cilj je kvalitativna i kvantitativna analiza namjena i mogućnosti definiranih Uredbama te korištenja sredstava dostupnih programa i fondova Instrumenta za oporavak u Republici Hrvatskoj. Predmet rada su sastavnice Instrumenta za oporavak odnosno Mehanizam za oporavak i otpornost, inicijativa *REACT-EU*, Program ruralnog razvoja, Fond za pravednu tranziciju, *InvestEU* fond, program Obzor Europa i Mehanizam EU-a za civilnu zaštitu u kontekstu raspoloživosti za Republiku Hrvatsku.

Rad započinje uvodom kojim nudi uvid u cjelokupnu tematiku rada. U drugom poglavlju o financiranju i proračunu Europske unije opisuju se najvažnije sastavnice za razumijevanje analize daljnjeg dijela rada. U trećem poglavlju raščlanjuju se programi i fondovi dostupni Republici Hrvatskoj unutar Instrumenta za oporavak te opisuju potencijali i status iskorištenosti sredstava. U idućem i zadnjem poglavlju prije zaključka analizira se okosnica Instrumenta za oporavak u Hrvatskoj, odnosno Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021.-2026.

2. FINANCIRANJE I PRORAČUN EUROPSKE UNIJE

2.1. Povijest europske gospodarske integracije

„Strah od unutarnjih i vanjskih prijetnji europskoj sigurnosti potaknuo je novu raspravu o najboljem načinu za izgradnju trajnog mira u regiji, a najvažniji rezultat te rasprave bio je ono što danas poznajemo kao Europsku uniju“ (McCormick, 2010.). McCormick (2010.) navodi kako je nakon Drugog svjetskog rata osnovna ideja bila konstruktivnim ciljevima spriječiti Europljane da započnu međusobni rat, a u travnju 1951. godine potpisan je Pariški ugovor, kao prihvaćeno početno najsmislenije rješenje kojim je stvorena nadnacionalna Europska zajednica za ugljen i čelik tadašnje „šestorke“, odnosno Njemačke, Francuske, Italije i tri zemlje Beneluksa.

U nadolazećim godinama neuspjesi povezivanja na vojnom i političkom planu usmjerili su Europsku zajednicu za ugljen i čelik, ponajviše zemlje Beneluksa, primarno na promišljanja o zajedničkom gospodarskom razvoju. Vukadinović i Čehulić Vukadinović (2011.) također ističu kako je udio zapadnoeuropskih zemalja u svjetskoj kapitalističkoj proizvodnji stalno rastao, 1958. godine činio je 35.6 posto u usporedbi s 1950. godinom kada je iznosio 29 posto, što je zemlje navodilo prema zaključcima kako se na određenim ekonomskim područjima može zajedno uspješnije surađivati. U siječnju 1958. godine Rimskim ugovorima uspostavljena je Europska zajednica za atomsku energiju i Europska ekonomska zajednica koja je, između ostaloga, predviđala stvaranje zajedničkog tržišta postupnim ukidanjem carinskih prepreka i stvaranjem zajedničke carinske tarife, slobodno kretanje ljudi, usluga i kapitala, kreiranje uvjeta za jedinstveno poljoprivredno tržište te izradu zajedničke prometne, trgovinske i socijalne politike (Vukadinović, Čehulić Vukadinović, 2011.). Nove članice su pristupale Zajednici, a sljedeće prekretnice u ostvarenju zamišljenog bile su potpisivanje Schengenskog sporazuma 1985. godine, Jedinstveni europski akt koji je stupio na snagu 1987. godine te Ugovor o Europskoj uniji dogovoren u prosincu 1991. godine kojim se potvrdio dovršetak projekta jedinstvene europske valute do siječnja 1999. godine kada je i službeno uveden euro. Države članice fiksirale su svoje tečajeve, nova Europska središnja banka počela je nadzirati monetarnu politiku EU-a, a u siječnju 2002. godine. u promet su puštene novčanice i kovanice eura, čije je uvođenje za svaku novu državu članicu značilo sudjelovanje u jedinstvenom tržištu kao i ispunjavanje konvergencijskih kriterija i preduvjeta za uvođenje nove valute (McCormick, 2010.). Europska unija i europodručje nastavile su se širiti naredno desetljeće na nove države članice dok se pregovorima i izmjenama ugovora nastojalo ojačati demokratičnost, transparentnost i efikasnost institucija Europske unije.

Posljedice financijske krize s kojom se suočila Europa u 2008. godini primorale su Uniju na promišljanje i dogovor o hitnim mjerama za europodručje te bolju koordinaciju politika. Jedan od rezultata je bio osnivanje bankovne unije odnosno zakonodavno uređenje financijskog sektora u EU i uspostavljanje dvaju stupova, jedinstvenog nadzornog mehanizma i jedinstvenog sanacijskog mehanizma za banke (Vijeće Europske Unije, 2022.). „Izvješće petorice predsjednika“ (Europske komisije, Europskog parlamenta, Europske centralne banke, Europskog vijeća i Euroskupine) u 2015. godini postavilo je smjernice za produblјivanje Ekonomske i monetarne unije do 2025. godine uključujući koordinaciju gospodarskih politika EU za Europski semestar, osnivanje nacionalnih odbora za produktivnost i Europskog fiskalnog odbora kao i daljnje korake prema dovršetku bankovne unije i unije tržišta kapitala (Europska komisija, 2022.).

2.2. Proračun Europske unije

Proračuni Europske unije donose se svake godine, a okvirni iznosi utvrđeni su dogovorenim planovima poznatim kao višegodišnji financijski okviri (MFF) kako bi se programi mogli učinkovito planirati. „O proračunu odlučuju Europska komisija, Vijeće i Parlament tako da Komisija podnosi prijedlog proračuna Vijeću i Parlamentu na razmatranje i usvajanje dok se ne postigne kompromis“ (Globan, 2020.).

Prihodi proračuna sastoje se uglavnom od vlastitih sredstava EU koji uključuju udjele bruto nacionalnog dohotka (BND) svake države članice ovisno o ukupnim godišnjim prihodima potrebnima za financiranje rashoda uz uvjet da ukupan iznos vlastitih sredstava dodijeljenih EU za pokrivanje godišnjih odobrenih sredstava plaćanja ne smije prelaziti 1,40 posto BND-a EU-a prema Odluci Vijeća (EU, Euratom) 2020/2053, uvoznih carina na proizvode zemalja izvan EU kao izravan izvor prihoda, udjela iznosa poreza na dodanu vrijednost naplaćenog u svakoj zemlji EU-a to jest na osnovicu PDV-a svake države članice u okvirnom razdoblju na koju se primjenjuje jedinstvena stopa preuzetih obaveza od 0,3 posto te od 2021. godine novog doprinosa koji se temelji na količini nerecikliranog plastičnog ambalažnog otpada u svakoj zemlji (Europska komisija, 2022.). Ostali prihodi uključuju doprinose trećih zemalja pojedinim programima, zatezne kamate i novčane kazne te moguće viškove prethodnih godina. Europska komisija (2022.) također navodi kako će se sredstva za novi „NextGenerationEU“ Instrument prikupljati na tržištima kapitala, a otplaćivat će se dugotrajnije, do 2058. godine. Šimović (2005.) zaključuje kako tradicionalni vlastiti izvori, uvozne carine i poljoprivredne pristojbe, s godinama gube značenje, a prihodi od PDV-a padaju zbog kontinuiranog smanjenja jedinstvene stope koja se primjenjuje na harmoniziranu poreznu osnovicu zemalja članica EU dok prihodi

od BND-a rastu. „Prihodi proračuna EU potječu od poreznih prihoda nacionalnih proračuna zemalja članica, a središnji proračun EU prikuplja većinu poreznih prihoda i transferima financijski pomaže proračune nižih razina vlasti, u ovom kontekstu država članica. To su osnovne razlike proračuna EU i prihoda klasičnih proračuna nacionalnih država“ (Šimović, 2005.).

„Višegodišnji financijski okvir, odnosno sedmogodišnji proračunski okvir utvrđuje dugoročne prioritete i ograničenja potrošnje u EU za široki raspon aktivnosti od razvoja ruralnih područja i očuvanja okoliša do zaštite vanjskih granica i promicanja ljudskih prava, ali ponajviše za poljoprivredu i koheziju, (Globan, 2020.). EU instrumentom financijske perspektive provodi se proračunska disciplina postavljanjem gornjih granica rashoda na osnovu raspoloživih prihoda (Grgić, Bilas, Šimović, 2006.). „Takav je sustav uveden „Delorovim paketima“ zbog proračunskih kriza u 80-im godinama koje su nastajale zbog nerazmjera između prihoda i rashoda te jačanja uloge Parlamenta u donošenju odluka unutar EU“ (Šimović, 2005.). Prvim paketom u 1988. godini Zajednica je osigurala dodatna sredstva za proračunsku perspektivu do 1992. godine., definirala se sveukupna raspodjela rashoda koji su financirani novim prihodom uz prioritetnu kohezijsku politiku te disciplinski aranžmani korištenja sredstava namijenjenih poljoprivrednim programima. Ujedno je dogovoreno kako će se doprinosi zemalja članica biti povezani s razinom njihovog relativnog prosperiteta (Publications Office of the European Union, 2014). Procjena uvedene perspektive na kraju 1992. godine pokazala se pozitivnom te je zaključeno kako se financijska perspektiva i „Međuinstitucionalni Ugovor“ trebaju produžiti uz uvođenje jednog od najvećih proračunskih noviteta – Kohezijski fond za financiranje infrastrukturnih i prometnih projekata te projekata zaštite okoliša u državama članicama s BND-om po stanovniku manjim od 90 posto prosjeka Europske unije kako bi se podržali ciljevi ekonomske konvergencije u kontekstu gospodarske i monetarne unije (Publications Office of the European Union, 2014).

Sadašnji Višegodišnji financijski okvir traje od 2021. do 2027. godine i zajedno s instrumentom „NextGenerationEU“ pruža podršku gospodarstvima za oporavak od krize uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19, a prethodio mu je VFO za razdoblje 2014.-2020. U proračunu za svaku godinu utvrđuju se iznosi koji se mogu potrošiti unutar dogovorenih ograničenja i uglavnom je namijenjen ulaganjima. Podijeljen je u sedam kategorija rashoda odnosno naslova proračuna EU-a koji su organizirani prema područjima politika u kojima se provode aktivnosti povezane s njima (Europska komisija, 2022.).

2.3. Višegodišnji financijski okvir za razdoblje 2014.-2020.

Vijeće je 2. prosinca 2013. donijelo uredbu o višegodišnjem financijskom okviru za razdoblje 2014.-2020. omogućujući Europskoj uniji da potroši 959,988 milijardi eura u preuzetim obvezama¹ kao 1 posto BND-a i 908,40 milijardi eura u plaćanjima² tijekom njegova trajanja (Uredba Vijeća EU, EURATOM br. 1311/2013). Rashodi EU bili su podijeljeni na šest općih kategorija odnosno naslova uz gornje granice za potrošnju EU-a (preuzete obveze).

Prva kategorija bio je pametan i uključiv rast koji se dijelio na konkurentnost za rast i zapošljavanje s gornjom granicom od 125,61 milijardu eura uz povećanje od više od 37 posto u odnosu na prethodni višegodišnji financijski okvir te gospodarsku, socijalnu i teritorijalnu koheziju s gornjom granicom od 324,94 milijarde eura. Druga kategorija bio je održivi rast: prirodni resursi s 372,93 milijarde eura, treća sigurnost i građanstvo s 15,67 milijardi eura, Globalna Europa za humanitarna i razvojna djelovanja na međunarodnoj razini s 58,70 milijardi eura te administracija s 61,63 milijarde eura i naknade za pristupanje Hrvatske Europskoj uniji s 27 milijardi eura. Posebni instrumenti uspostavljeni su za Pričuvu za pomoć u nuždi za posebne potrebe trećih zemalja, Fond solidarnosti EU-a u slučaju katastrofe velikih razmjera u državi članici, Instrument fleksibilnosti za jasno utvrđene potrebe koje nije moguće financirati u okviru gornjih granica VFO-a, Europski fond za prilagodbu globalizaciji zbog svjetske gospodarske krize, Pričuvu za nepredviđene izdatke i Posebnu fleksibilnost za rješavanje nezaposlenosti mladih i jačanje istraživanja (Vijeće Europske unije, 2022.).

Usvajanju uredbe prethodila je desetogodišnja strategija Europa 2020. za rast i zapošljavanje koja je započela 2010. godine, a kojom se nastojalo potaknuti pametan rast ulaganjem u obrazovanje, istraživanje i inovacije, ulagati u održiv razvoj prema niskougljičnom gospodarstvu i uključiv rast, prije svega stvaranjem radnih mjesta i smanjenjem siromaštva (Vlada Republike Hrvatske, 2022.). Europa se u to vrijeme suočavala sa snažnom ekonomskom krizom, BDP Europske unije je pao za 4 posto u 2009. godini, industrijska proizvodnja vratila se na razine iz 1990-ih godina, a 23 milijuna ljudi – 10 posto aktivnog stanovništva – bilo je nezaposleno (Komunikacija Europske komisije - Europe 2020, 2010).

Stoga je logično da je najznačajniji element programskog razdoblja od 2014. do 2020. bio tadašnji novi zakonodavni okvir za pet europskih strukturnih i investicijskih fondova³ kojim se

¹ Najveći iznos pravnih obveza, poput ugovora ili bespovratnih sredstava, koje EU može preuzeti u određenoj godini. Iznosi se ne isplaćuju nužno u istoj godini, već se mogu trošiti tijekom nekoliko financijskih godina.

² Stvarni iznosi koji se mogu potrošiti u određenoj godini. Proizlaze iz pravnih obveza preuzetih prethodnih godina.

³ Dalje u tekstu ESI fondovi

oblikovala kohezijska, zajednička poljoprivredna i ribarska politika Europske unije. Uredba o zajedničkim odredbama za europske strukturne i investicijske fondove uvela je pravila za sve ESI fondove: Europski socijalni fond, Europski fond za regionalni razvoj i Kohezijski fond u okviru kohezijske politike te Europski fond za pomorstvo i ribarstvo i Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj⁴ (Glavna uprava za regionalnu i urbanu politiku, Europska komisija, 2016). „ESI fondovima zajednički upravljaju Europska komisija i države članice u skladu s načelom supsidijarnosti što znači da će EU poduzeti mjere samo ako su te mjere učinkovitije od mjera poduzetih na nacionalnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini“ (Europska komisija, 2014.). Države članice sastavljaju Sporazume o partnerstvu s investicijskim prioritetima i strateške planove koji se odnose na sve ESI fondove dok se nacionalnim ili regionalnim Operativnim programima i programima ruralnoga razvoja utanačuju detalji o društveno-ekonomskim i ekološkim zadacima koje namjeravaju ostvariti dostupnim resursima (Europska komisija, 2014.). Sredstva ESI fondova činila su 44 posto proračuna EU izdvojena za razdoblje 2014.–2020., no troškovi korisnika projekata prihvatljivi su za sufinanciranje iz fondova do kraja 2023. godine (za Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj do kraja 2025. godine), a „kad ih se dopuni nacionalnim sufinanciranjem, fondovima se pokreću ukupna ulaganja u iznosu od 643 milijarde eura u programskom razdoblju 2014.–2020. do kraja 2019. godine“ (Izvešće Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i odboru regija, 2021.). Komisija je u ožujku i travnju 2020. pokrenula dvije Investicijske inicijative kao odgovor na krizu povezanu s koronavirusom s ciljem pokretanja kohezijske politika EU-a, od kojih jedna nije nudila nova financijska sredstva EU-a već osiguravala likvidnost i prilagodljivost za prenamjenu nepotrošenih sredstava tamo gdje su najpotrebnija, a druga inicijativa uvela novu mogućnost za korištenje financijskih instrumenata s potporom iz EPFRR-a kako bi se financirali samostalni zajmovi i jamstva za obrtni kapital za mala i srednja poduzeća (Izvešće Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i odboru regija, 2021.).

Unutar budžeta ESI fondova najviše raspoloživih EU sredstava, 42,2 posto, alocirano je Europskom fondu za regionalni razvoj, nakon toga EPFRR-u 25,2 posto, Europskom socijalnom fondu 18,6 posto i Kohezijskom fondu 11,4 posto (Europski strukturni i investicijski fondovi podaci, Europska komisija, 2022.).

⁴ Dalje u tekstu EPFRR

Sukladno Uredbi (EU-a) br. 1301/2013 uloga Europskog fonda za regionalni razvoj je ojačati gospodarsku, socijalnu i teritorijalnu koheziju rješavanjem glavnih regionalnih neravnoteža. Najviše financijskih sredstava ovog Fonda u Uniji alocirano je tematskom području istraživanje i inovacije, konkurentnost malih i srednjih poduzeća, gospodarstvima s niskim udjelom ugljika, uz infrastrukturna ulaganja ponajviše u manje razvijenim regijama. (Europski fond za regionalni razvoj podaci, Europska komisija, 2022.). „U razvijenijim regijama (BDP iznad 90 posto), (regijama u tranziciji – BDP od 75 posto do 90 posto), (manje razvijenim regijama – BDP ispod 75 posto), najmanje 80 % (60 %) (50 %) ukupnih sredstava iz Europskog fonda za regionalni razvoj u svakoj zemlji mora biti dodijeljeno za dva ili više od četiri ključna tematska područja, najmanje 20 % (15 %) (12 %) ukupnih sredstava iz Europskog fonda za regionalni razvoj u svakoj zemlji mora se posebno usmjeriti prema projektima gospodarstva s niskim udjelom ugljika (EUR-Lex, 2022.). Do sada je unutar ESI fondova 2014.-2020. ukupno za Europski fond za regionalni razvoj ugovoreno 342,89 milijardi eura što je 113 posto od planiranog, a isplaćeno ukupno 63 posto od planiranog (Europska komisija, Cohesion data, 2022.).

Prema Uredbi (EU-a) br.1300/2013 Kohezijski fond također ima za cilj jačanje gospodarske, socijalne i teritorijalne kohezije Unije u interesu promicanja održivoga razvoja. Namijenjen je državama članicama čija je vrijednost bruto nacionalnog proizvoda po stanovniku manja od 90 posto prosjeka EU-a. „Za razdoblje 2014.-2020. Kohezijski fond je usmjeren na Bugarsku, Hrvatsku, Cipar, Republiku Češku, Estoniju, Grčku, Mađarsku, Latviju, Litvu, Maltu, Poljsku, Portugal, Rumunjsku, Slovačku i Sloveniju“ (Europska komisija, Kohezijski fond, 2022.). Najviše financijskih sredstava za programe Kohezijskog fonda usmjereno je razvoju transeuropskih mreža prijevoza, infrastrukturnim projektima povezanim s energijom i prijevozom, kategoriji zaštite okoliša kako bi se unaprijedilo korištenje obnovljivih izvora energija i postizala energetska učinkovitost. i uporabe obnovljivih izvora energije te gospodarstvima s niskim udjelom ugljika. Do sada unutar ESI fondova 2014.-2020. za Kohezijski fond ukupno je ugovoreno 91,39 milijardi eura, to jest 126 posto od planiranih sredstava, dok je isplaćeno 67 posto od planiranog (Europska komisija, Cohesion data, 2022.).

Uredba (EU-a) br. 1305/2013 uspostavlja Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj koji doprinosi razvoju teritorijalno i okolišno uravnoteženijeg, klimatski povoljnijeg i otpornijeg, konkurentnijeg te inovativnijeg poljoprivrednog sektora Unije, ujedno i razvoju ruralnih područja. EPFRF je prvi put uključen u politički okvir ESI fondova u višegodišnjem financijskom okviru 2014-2020. (Europska komisija, 2022.). Temelj provedbe Ruralnog

razvoja EU-a, kao drugog stup Zajedničke poljoprivredne politike i jednog od najznačajnijih prioriteta Europske unije, su nacionalni ili regionalni programa ruralnog razvoja (ESI fondovi RH, 2022.). Tematska područja koja su najviše financirana sredstvima EPFRR su konkurentnost malih i srednjih poduzeća, zaštita okoliša i održivo upravljanje prirodnim resursima, prilagodba klimatskim promjenama i prevencija rizika te socijalna uključenost. Do sada je unutar ESI fondova 2014.-2020. ukupno za EPFRR ugovoreno 154,13 milijardi eura što je 77 posto od planiranog, a isplaćeno 51 posto od planiranog (Europski strukturni i investicijski fondovi podaci, Europska komisija, 2022.).

Uredba (EU-a) br. 1304/2013 uspostavlja Europski socijalni fond koji ulaže u ljude s ciljem poboljšanja prilika za zapošljavanje i obrazovanje u cijelom EU-u te promiče socijalnu uključenost i suzbijanje siromaštva i usmjerava poboljšanje institucionalne sposobnosti i učinkovitosti javne uprave.

2.4. Višegodišnji financijski okvir za razdoblje 2021. – 2027. i Instrument Europske unije za oporavak *NextGenerationEU*

Modernizirani višegodišnji proračun EU-a za razdoblje 2021.-2027. zajedno s instrumentom EU-a za oporavak *NextGenerationEU* iznosi nezapamćenih 2,018 bilijuna eura u tekućim cijenama, a osmišljen je kao pomoć gospodarstvima prilikom oporavka od gospodarsko-društvene štete izazvane pandemijom bolesti COVID-19, i potpora prelasku ka naprednijoj, održivijoj, zelenoj i digitalnoj Europi čija je važnost dodatno izražena novonastalom krizom u Ukrajini.

Višegodišnji financijski okvir EU-a za razdoblje 2021.-2027.⁵ iznosi 1,211 bilijuna eura u tekućim cijenama (1,074 bilijuna EUR u cijenama iz 2018.), a instrument za oporavak 806,9 milijardi eura (750 milijardi EUR u cijenama iz 2018.) (Europska komisija, 2022.). Uredbom Vijeća (EU, Euratom) 2020/2093 utvrđeno je sedam glavnih kategorija rashoda koji odražavaju područja politika za razdoblje 2021.-2027. : kohezija, otpornost i vrijednosti s 377,8 milijardi eura, prirodni resursi i okoliš s 356,4 milijarde eura, jedinstveno tržište, inovacije i digitalizacija sa 132,8 milijardi eura, za susjedstvo i svijet 98,4 milijardi eura, za migracije i nadzor granica 22,7 milijardi eura, za sigurnost i obranu 13,2 milijardi eura, i 73,1 milijardi eura koji su namijenjeni europskoj javnoj upravi. Navedenom Uredbom su, između ostalog, utvrđeni najveći iznosi koji se mogu potrošiti uz gornje granice VFO-a za hitne slučajeve ili

⁵ Dalje u tekstu VFO 2021.-2027.

nepredviđene potrebe uporabom „posebnih instrumenata“ kao što su Europski fond za prilagodbu globalizaciji sa 186 milijuna eura godišnje, Pričuva za solidarnost i pomoć u nuždi sa 1,2 milijardi eura godišnje, Pričuva za prilagodbu Brexit-u za područja i sektore koji su najviše pogođeni izlaskom Ujedinjene Kraljevine iz EU-a s 5 milijardi eura tijekom tog razdoblja i Instrument fleksibilnosti za pokrivanje nepredviđenih rashoda koji se ne mogu financirati unutar gornjih granica VFO-a sa 915 milijuna eura godišnje.

Novi VFO i instrument *NextGenerationEU* odraz su nastojanja da se potaknu sektori i područja u kojima EU ima što izraženiju dodanu vrijednost kao što su, između ostalog, istraživanja, obrazovanje, zaštita granica dok su modernizirane politike tradicionalnih područja kohezije i poljoprivredne politike s ciljevima koji podržavaju zelenu i digitalnu tranziciju. Upravo zbog toga je veći udjel proračuna u ovom VFO-u namijenjen novim prioritetima u usporedbi s kohezijom i poljoprivredom koje su dugo godina zauzimale više od 70 posto ukupnog budžeta. Novim dugoročnim proračunom više od 50 posto ukupnog iznosa sada je namijenjeno istraživanju i inovacijama preko programa Obzor 2020, pravednoj klimatskoj i digitalnoj tranziciji preko Fonda za pravednu tranziciju i programa digitalne Europe te pripravnosti, oporavku i otpornosti preko Mehanizma za oporavak i otpornost, Mehanizma EU za civilnu zaštitu te programa namijenjenima zdravlju, *EU4Health* (Europska komisija, 2021.).

2.4.1. Instrument Europske unije za oporavak nakon krize uzrokovane bolešću COVID-19 takozvani *NextGenerationEU*

Uredbom Vijeća (EU) 2020/2094 od 14. prosinca 2020. uspostavlja se Instrument Europske unije za oporavak radi potpore oporavku nakon krize uzrokovane bolešću COVID-19 kao odgovor na poremećaje gospodarskih aktivnosti izazvane nezapamćenih protuepidemijskim mjerama očitovane u naglom padu bruto domaćeg proizvoda, manjku likvidnosti poduzeća, utjecaju na siromaštvo, zaposlenost, socijalne uvjete, nejednakosti, poremećene lance opskrbe i proizvodnje, padu potražnje te odsutnost radnika s mjesta rada. Uredbom se potpora posebno usmjerava na mjere uspostave tržišta rada i sustava zdravstvene zaštite, ponovno oživljavanje potencijala održiva rasta i zapošljavanja radi jačanja kohezije među država članicama i potpore njihovoj tranziciji prema zelenom i digitalnom gospodarstvu, pomoći malim i srednjim poduzećima, pripravnosti za buduće krize, istraživanje i razvoj, pravedne tranzicije prema klimatski neutralnom gospodarstvu te pružanje potpore poljoprivredi i razvoju u ruralnim područjima.

NextGenerationEU Komisija opisuje ne samo kao plan oporavka već i put ka zelenijoj, zdravijoj i digitalnijoj Europi uz nastojanje da Europa postane prvi klimatski neutralan kontinent do 2050. godine. Novac iz Instrumenta za oporavak, kojeg Komisija naziva *NextGenerationEU*⁶, raspodijeliti će se državama članicama i korisnicima putem nekoliko programa u iznosu od 806,9 milijardi eura u tekućim cijenama. Provoditi će se posebno u razdoblju od 2021. do 2023. godine. Većina sredstava iz navedenog Instrumenta, 723.8 milijardi eura u tekućim cijenama namijenjena je Mehanizmu za oporavak i otpornost, od toga 338 milijardi eura u obliku bespovratnih sredstava i 385,8 milijardi eura namijenjeno zajmovima (Europska komisija, 2022.). Komisija sredstva za *NextGenerationEU* pribavlja na tržištima kapitala, a kako bi zadržala kreditni rejting i povoljne uvjete pozajmljivanja će iskoristiti „razliku između najvećeg iznosa sredstava koji EU može zatražiti od država članica za pokrivanje financijskih obaveza (gornje granice vlastitih sredstava) i najvećeg iznosa sredstava koji se smije potrošiti u određenom razdoblju (gornje granice za plaćanja u okviru dugoročnog proračuna) kao jamstvo da će EU u svim okolnostima moći vraćati pozajmljena sredstva“ (Europska komisija, 2022.). „Vrijeme, opseg i dospijeće izdanih obveznica ovisit će o potrebama EU-a i njegovih država članica, a prikupljena sredstva otplatit će se iz budućih proračuna EU-a ili će ih vratiti predmetne države članice najkasnije do 2058.“ (Europska komisija, 2022.).

Pored osnovnog programa, Mehanizma za oporavak i otpornost, Instrument za oporavak je ojačao nekoliko postojećih EU programa i politika u iznosu od 83,1 milijardi eura. Najviše od spomenutog iznosa, 50.6 milijardi eura, ulaže se u novu inicijativu *REACT-EU* kojom se ponajviše dodjeljuju dodatni iznosi iz Europskog socijalnog fonda i Europskog fonda za regionalni razvoj u razdoblju 2014.-2020 (Europska komisija, 2021.). Uredbom (EU) 2020/2221 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. prosinca 2020. o izmjeni Uredbe (EU) br. 1303/2013 u pogledu dodatnih sredstava i provedbenih mehanizama radi pružanja pomoći u sanaciji krize u kontekstu pandemije bolesti COVID-19 i njezinih socijalnih posljedica te pripremi zelenog, digitalnog i otpornog oporavka gospodarstva (*REACT-EU*) sredstva za ovaj program provode se u okviru strukturnih fondova i cilja „Ulaganja za rast i radna mjesta“, a operacije koja sredstva podupiru mogu se odabrati do kraja 2023. godine. Sukladno navedenoj uredbi, a u pogledu EFRR-a sredstva *REACT-EU* ponajprije se upotrebljavaju za potporu ulaganjima u proizvode i usluge za zdravstvo i socijalnu infrastrukturu, potporu u obliku obrtnog kapitala ili investicija namijenjenih malim i srednjim poduzećima kojima se otvaraju

⁶ Dalje u tekstu ili Instrument za oporavak ili *NextGenerationEU*

značajne mogućnosti stvaranja radnih mjesta, potporu prelasku na digitalno i zeleno gospodarstvo te potporu ulaganjima u infrastrukturu za pružanje osnovnih usluga građanima i potporu mjerama gospodarske potpore u regijama koje najviše ovise o sektorima koji su najteže pogođeni krizom uzrokovanom bolešću COVID-19. U pogledu Europskog socijalnog fonda sredstva REACT-EU se upotrebljavaju za potporu pristupu tržištu rada očuvanjem radnih mjesta zaposlenika i samozaposlenih osoba te kvalitetno zapošljavanje posebno za osobe u ranjivom položaju i mlade dok se ulaganja u obrazovanje, osposobljavanje i razvoj vještina usmjeravaju na zelenu i digitalnu tranziciju. Uredbom je predloženo i da se određeni iznos sredstava usmjeri za Fond europske pomoći za najpotrebitije⁷ kojim se osigurava pomoć osobama koje su do nezapamćenih razmjera pogođene krizom uzrokovanom pandemijom COVID-19. Sukladno navedenoj Uredbi iznosi se „ne raščlanjuju po kategorijama regija već se od država članica očekuje da uzmu u obzir razlike u razvoju regija i njihovih potreba kako bi se zadržala usmjerenost na slabije razvijene među njima, u skladu s ciljevima ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije“. Dodatno se navodi kako bi se trebalo „dopustiti da se prioritetne osi koje dobivaju potporu iz dodatnih sredstava programiranih u okviru novouspostavljenog posebnog tematskog cilja sufinanciraju iz fondova do 100 posto“.

Također, Instrumentom za oporavak ulaže se 10,9 milijardi eura u Fond za pravednu tranziciju unutar okvira Okoliša i klimatskih akcija, 6,1 milijardi u InvestEU fond i 5,4 milijarde za Obzor Europe unutar naslova za Jedinствeno tržište, inovacije i digitalizaciju VFO-a 2021-2027 te 8,1 milijardu eura za EPFRR (Europska komisija, 2021.). U skladu s prijelaznom uredbom o zajedničkoj poljoprivrednoj politici, donesenoj 23. prosinca 2020., programi ruralnog razvoja⁸ uvjetno su produljeni za 2021. i 2022. godinu. U navedenim godinama programi ruralnog razvoja dodatno će se financirati s 26,9 milijardi eura iz proračuna EPFRR-a za razdoblje 2021. – 2027. i spomenutih 8,1 milijarda eura iz Instrumenta za oporavak. „Zbog produljenja mnogi projekti i programi uključeni u programe ruralnog razvoja nastaviti će se provoditi do kraja 2025. godine“ (Europska komisija, *Common agricultural policy*, 2022.). Također je u svibnju 2021. godine Vijeće donijelo uredbu o jačanju Mehanizma Europske unije za civilnu zaštitu kojom se dodjeljuje ukupno 1,26 milijarde eura za razdoblje 2021.-2027. te 2,06 milijardi eura u Instrumentu EU-a za oporavak namijenjenih saniranju štete nastale krize uzrokovane bolešću COVID-19. Mehanizam unije za civilnu zaštitu koordinira odgovor na prirodne katastrofe i

⁷ Dalje u tekstu FEAD

⁸ Države članice EU-a provode nacionalne i regionalne programe ruralnog razvoja koji se sufinanciraju iz Europskog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) i nacionalnih proračuna.

katastrofe uzrokovane ljudskim djelovanjem na razini EU-a s ciljem poticanja suradnje među nacionalnim tijelima civilne zaštite, pripravnosti za katastrofe i koordiniranu pomoć pogođenom stanovništvu, a u posljednje vrijeme je aktiviran u situacijama rata u Ukrajini, pojave COVID-19 bolesti te šumskih požara u Europi (Vijeće Europske unije, 2022.).

Mehanizam za oporavak i otpornost, kao svojevrsna okosnica Instrumenta za oporavak i poticaj reformama i ulaganjima gospodarstava Europske unije prilikom ublažavanja ekonomsko-socijalnih posljedica, osmišljen je kao put ka spremnijim državama članicama na izazove i prilike zelene i digitalne pretvorbe, i put ka otpornijoj Europskoj uniji. Mehanizam se sastoji od šest stupova : zelena tranzicija, digitalna transformacija, gospodarska kohezija, produktivnost i konkurentnost, socijalna i teritorijalna kohezija, otpornost zdravstvenih, gospodarskih i socijalnih sektora i institucija te politike za sljedeću generaciju. Mehanizam za oporavak i otpornost u središtu je i provedbe plana *REPowerEU* potaknutog agresijom na Ukrajinu koja je uvelike poremetila svjetski energetska sustav (Europska komisija, 2022.). U Komunikaciji Komisije Europskom parlamentu, Europskom vijeću, Vijeću i Europskom gospodarskom i socijalnom odboru te Odboru regija COM (2022) 230 od 18.5.2022. navodi se kako se planom nastoji „smanjiti ovisnost o ruskim fosilnim gorivima ubrzanjem prelaska na čistu energiju i udruživanjem snaga kako bi se postigao otporniji energetska sustav i istinska energetska unija te se predlaže dodatni skup mjera za uštedu energije, diverzifikaciju isporuke, brzo nadomještanje fosilnih goriva ubrzanjem prelaska Europe na čistu energiju i pametno kombiniranje ulaganja i reformi“. Prema Uredbi (EU) 2021/241 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. veljače 2021. o uspostavi Mehanizma za oporavak i otpornost države članice izrađuju Planove za oporavak i otpornost koji su prihvatljivi za financiranje u okviru Mehanizma, relevantni za pojedinu zemlju te utvrđeni i usklađeni s nacionalnim programima u kontekstu reformi europskoga semestra. Mjere su prihvatljive od 1. veljače 2020., a previdene ključne etape, ciljne vrijednosti i okvirni vremenski raspored za provedbu reformi prema spomenutoj Uredbi moraju se završiti do 2026. godine.

Od 806,9 milijardi eura namijenjenih Instrumentu za oporavak u tekućim cijenama čak 776,50 milijardi eura usmjereno je u drugi naslov Kohezije, otpornosti i vrijednosti VFO-a 2021-2027 kroz *REACT-EU* program, Mehanizam za oporavak i otpornost te *rescEU*.

3. ISKORIŠTENOST SREDSTAVA FONDOVA EUROPSKE UNIJE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Prema podacima Ministarstva financija Hrvatska je od 2013. godine do kolovoza 2022. uplatila u proračun Europske unije 33,68 milijardi kuna, dok je iz proračuna EU u proračun Republike Hrvatske uplaćeno 97,02 milijardi kuna zajedno s Nacionalnim planom oporavka i otpornosti⁹. „Razlika između uplaćenih sredstava iz proračuna EU u proračun Republike Hrvatske i sredstava uplaćenih iz proračuna RH u proračun EU iznosi 63,34 milijardi kuna s NPOO ili 51,94 milijardi kuna bez NPOO u korist proračuna RH“ (Ministarstvo financija, 2022.). U okviru VFO-a 2021.-2027. za Republiku Hrvatsku je na raspolaganju nešto više od 14 milijardi eura dok je iz Instrumenta za oporavak *NextGenerationEU* na raspolaganju nešto više od 11 milijardi eura. Najveći iznos sredstava iz Instrumenta za oporavak odnosi se na Mehanizam za oporavak i otpornost iz kojeg je Hrvatskoj dodijeljeno 6,31 milijardi eura bespovratnih sredstava te 3,61 milijardi eura zajmova. Ostala sredstva dodijeljena su za *REACT-EU*, Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj i Fond za pravednu tranziciju (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, 2022.).

Dodatno, kako bi sve veći broj stanovnika Republike Hrvatske ostvario povoljnije uvjete dodjele regionalnih potpora i uvjete korištenja sredstava Kohezijske politike za čim veće područje Republike Hrvatske te kako bi se formirale homogenije regije za stupanj razvijenosti Vlada Republike Hrvatske je donijela odluku od podjeli Republike Hrvatske na četiri NUTS¹⁰ 2 regije (Panonska Hrvatska odnosno središnja i istočna Hrvatska, Sjeverna Hrvatska, Jadranska Hrvatska i Grad Zagreb)¹¹ umjesto dosadašnje dvije (Jadranska Hrvatska i Kontinentalna Hrvatska), koja će se primjenjivati od početka 2021. godine (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, 2022.).

3.1. Pomoć za oporavak za koheziju i europska područja (*REACT-EU*)

Sredstva *REACT-EU* na raspolaganju su za proračunsku obvezu za 2021. i 2022. godinu. Provedbenom odlukom Komisije (EU) 2021/182 od 12. veljače 2021. o utvrđivanju raspodjele

⁹ Dalje u tekstu NPOO

¹⁰ Uredba (EZ) br. 1059/2003 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. svibnja 2003. o uspostavi zajedničke klasifikacije prostornih jedinica za statistiku (NUTS). „Između ostalog je podloga za utvrđivanje prihvatljivih prostornih jedinica za korištenje fondova EU u okviru Kohezijske politike i osnova za izradu karte regionalnih potpora (utvrđuje maksimalni dopušteni intenzitet potpora). Višerazinska je klasifikacija kojom se prostorne jedinice razvrstavaju u različite razine temeljem broja stanovnika njezinih administrativnih jedinica“ (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, 2022.).

¹¹ „Sve regije osim Grada Zagreba su ispod 60% prosjeka BDP-a po stanovniku EU-27“ (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, 2022.).

sredstava *REACT-EU* po državi članici za 2021. Republici Hrvatskoj je dodijeljeno 571,5 milijuna eura. Raspoređena je između dva operativna programa – 31,5 milijuna eura za Operativni program „Konkurentnost i kohezija“ i ostatak za program „Učinkoviti ljudski potencijali“. *REACT-EU* alokacija za 2022. od 101,1 milijun eura u cijelosti će se usmjeriti na Operativni program „Konkurentnost i kohezija“. (Prijedlog izvješća - Vlada Republike Hrvatske, 2022.). Preostalih 10 milijuna eura usmjereno je kroz Fond europske pomoći za najpotrebitije¹² (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, 2021.).

Za Operativni program „Konkurentnost i kohezija“ 2014.-2020. je od početka provedbe do kraja 2021. godine ugovoreno 132,01 posto od dodijeljenih sredstava, a plaćeno 60,32 posto. Samo u drugoj polovici 2021. godine za isti program je ugovoreno 2,65 posto sredstava od ukupno dodijeljenih, a plaćeno 8,91 posto sredstava. Za Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali“ 2014. - 2020. od početka provedbe do kraja 2021. godine ugovoreno je 118,46 posto od ukupno dodijeljenih sredstava, a plaćeno 67,63 posto. U drugoj polovici 2021. godine za ovaj operativni program ugovoreno je 3,84 posto od dodijeljenih sredstava te 6,05 posto plaćenih sredstava (Prijedlog izvješća - Vlada Republike Hrvatske, 2022.).

3.1.1. Operativni program „Konkurentnost i kohezija“

„Temelj Operativnog programa Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020.“¹³ analiza je socioekonomskog stanja, utvrđenih prepreka za rast i razvojnih potreba u Hrvatskoj, u kontekstu relevantnih strategija Unije i nacionalnih strategija, njihovih povezanih ciljeva i temeljnih strateških odredaba“ (Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014.-2020., 2022.). OPKK financira se iz EFRR-a i KF-a, a strateški se temelji na ulaganjima sukladno postavljenim tematskih ciljevima koji imaju definirane investicijske prioritete i njihove specifične ciljeve koje je potrebno ostvarivati. Odabrane prioritetne osi su: jačanje gospodarstva primjenom istraživanja i inovacija, korištenje informacijske i komunikacijske tehnologije, poslovna konkurentnost, promicanje energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije, klimatske promjene i upravljanje rizicima, zaštita okoliša i održivost resursa, povezanost i mobilnost, socijalno uključivanje i zdravlje, obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje, tehnička pomoć koja se odnosi na jačanje specijalizirane administracije u provedbi i korištenju Europskih strukturnih i investicijskih fondova, sanacija šteta od potresa, i jačanje oporavka od krize u kontekstu pandemije COVID-19 i priprema za zeleni, digitalni i otporni oporavak

¹² Dalje u tekstu FEAD

¹³ Dalje u tekstu OPKK

gospodarstva. Posljednja os dodana je posebno zbog alokacije *REACT-EU* sredstava (Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014.-2020., 2022.).

U okviru ovog Operativnog programa Konkurentnost i kohezija 2014.-2020. Republici Hrvatskoj je na raspolaganju 6,86 milijardi eura od čega 31,5 milijuna eura za 2021. godinu te dodatnih 101,1 milijun eura za 2022. unutar inicijative *REACT-EU*. Od dodijeljenih sredstava za OPKK od početka provedbe do kraja 2021. godine ugovoreno je 132,01 % sredstava, a uplaćeno 60,32%. Do sada je najviše sredstava alocirano za tematske ciljeve odnosno prioritetne osi poslovne konkurentnosti, zaštite okoliša i održivosti resursa te povezanosti i mobilnosti (Strukturifondovi.hr, 2022.). Od početka provedbe OPKK do kraja 2021. godine najveći je postotak ugovorenih sredstava unutar prioritetne osi zaštita okoliša i održivost resursa (188,24% od dodijeljenih sredstava¹⁴), povezanosti i mobilnosti (135,11%) i tehničke pomoći (133,43), a najveći postotak plaćenih sredstava unutar prioritetnih osi poslovna konkurentnost (83,39%), socijalno uključivanje i zdravlje (75,75%) i tehnička pomoć (76,80%). U istom vremenskom periodu u okviru shema dodjele bespovratnih sredstava OPKK najviše je projekata odobreno na području grada Zagreba, Dubrovačko-neretvanske županije, Splitsko-dalmatinske županije i Primorsko-goranske (Prijedlog izvješća - Vlada Republike Hrvatske, 2022.). Najmanji postotak ugovorenih sredstava u spomenutom vremenskom razdoblju je unutar prioritetnih osi poslovna konkurentnost (97,93%), jačanje oporavka od krize u kontekstu pandemije COVID-19 i priprema za zeleni, digitalni i otporni oporavak od krize i promicanje energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije (75,71%) i promicanje energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije (103,63%). Najmanji postotak plaćenih sredstava je unutar osi sanacija šteta od potresa (0,00%), korištenje informacijske i komunikacijske tehnologije (12,83%) i klimatske promjene i upravljanje rizicima. Najmanje projekata je odobreno na području Ličko-senjske županije, Bjelovarsko-bilogorske, Brodsko-posavske i Međimurske županije (Prijedlog izvješća - Vlada Republike Hrvatske, 2022.). Neki primjeri najvećih projekata OPKK-a su Dječji centar za translacijsku medicinu Dječje bolnice Srebrnjak, izgradnja nacionalne agregacijske širokopojasne infrastrukture sljedeće generacije, Zračna luka Dubrovnik za razvoj i unapređenje prometnih sustava prihvatljivih za okoliš i ulaganje u vodni sektor Osijek i Kaštela-Trogir i cestovna povezanost s južnom Dalmacijom što uključuje i Pelješki most (Popis velikih projekata, Strukturifondovi.hr, 2022.). „Također se trenutno u Hrvatskoj provodi deset financijskih instrumenata¹⁵, u sklopu Operativnog programa

¹⁴ Odnosi se na sve naredne postotke u ovom paragrafu.

¹⁵ Financijski instrumenti predstavljaju novi način korištenja sredstava fondova Europske unije, a dolaze u obliku kreditnih linija, garancijskih shema i fondova rizičnog kapitala.

Konkurentnost i kohezija 2014.-2020. koje provode Hrvatska banka za obnovu i razvitak¹⁶, Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije¹⁷ (HAMAG-BICRO) i Europsku investicijski fond“ (Strukturfondovi.eu, 2022.).

S ciljem iskorištavanja svih dostupnih *REACT-EU* sredstava OPKK, u travnju 2021. objavljen je Poziv na dodjelu bespovratnih sredstava „Jačanje konkurentnosti poduzeća ulaganjima u digitalnu i zelenu tranziciju“. Poziv je trajao do svibnja 2021., a mogućnost prijave imala su mikro, mala ili srednja poduzeća registrirana u sektoru prerađivačke industrije. Prijavitelji su mogli zatražiti od 500.000,00 kuna do 7.500.000,00 kuna potpore. Pozivom se financiraju ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu kako bi se potaknula energetska učinkovitija i ekološki prihvatljivija proizvodnja, unapređenje i inoviranje procesa i organizacije poslovanja koje doprinosi zelenom, digitalnom i otpornom oporavku gospodarstva te dodatno usavršavanje djelatnika, savjetodavne usluge i prateće aktivnosti. „Do 31. prosinca 2021. donesene su 274 odluke o financiranju u vrijednost 998,8 milijuna kuna bespovratne potpore, a od 1. srpnja do 31. prosinca 2021. godine izvršena su plaćanja prema korisnicima u iznosu 1,42 milijuna eura, odnosno 4,51% dodijeljenih sredstava“ (Prijedlog izvješća - Vlada Republike Hrvatske, 2022.). Uvidom u informacije o potpisanim ugovorima o dodjeli bespovratnih sredstava i dodijeljenim bespovratnim sredstvima Ministarstva gospodarstva i održivoga razvoja poziva objavljenog 21. travnja 2021.godine ističe se primjer nekoliko projekata najveće ukupne vrijednosti. Pivovara Daruvar sa sjedištem u Daruvaru s oko 34 milijuna kuna ukupne vrijednosti s namjernom usklađivanjem kapaciteta i učinkovitosti procesa proizvodnje s potrebama rastuće prodaje uvođenjem digitalnih i zelenih tehnologija proizvodnje te modernizacijom postojeće opreme i energetske obnovom pogona, planirano je modernizacija proizvodnje. Tvrtka IM-COMP d.o.o. sa sjedištem u Čakovcu i projektom od oko 31,7 milijuna kuna navodi za cilj postati visoko tehnološko poduzeće vodeće u preradi i obradi stakla jumbo dimenzija u Europi kroz moderniju, optimiziranu i digitaliziranu proizvodnju, povećanje proizvodnih kapaciteta, povećanja izvoza, razvoja novih kompetencija i očuvanja postojećih te poticanja stvaranja novih radnih mjesta. Tvrtka INTER DELTA d.o.o. sa sjedištem u Zagrebu planira graditi klaonicu sa inovativnom tehnologijom za klanje, obradu, preradu, pakiranje, zamrzavanje i skladištenje peradi u iznosu od oko 55,4 milijuna kuna. Tvrtka MLC ELECTRONIC sa sjedištem u Zagrebu koja razvija napredna tehnološka rješenja za dizala uvodi projektom od oko 31 milijuna kuna digitalna i zelena rješenja kojima će se osigurati kružna ekonomija.

¹⁶ Dalje u tekstu HBOR

¹⁷ Dalje u tekstu HAMAG-BICRO

Primjer je i tvrtka Krekić Avangard sa sjedištem u Zadru koja s oko 35 milijuna kuna projekta gradi nova proizvodna zgrada s proizvodnim pogonom za proizvodnju namještaja i ostalih drvnih preradevina sa pratećim sadržajima te skladišnim prostorom. U dijelu zgrade planira se postavljanje fotonaponskog sustava kao obnovljivog izvora energije za proizvodnju električne energije za vlastite potrebe, a projekt inovacije proizvodnje digitalizacijom i automatizacijom proizvodnog procesa uz pomoć tehnološki naprednijeg CNC stroja za obradu drvne građe (Ministarstvo gospodarstva i održivoga razvoja, 2022.).

3.1.2. Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali“

Osnovni cilj Operativnog programa „Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020.“¹⁸ je pridonijeti rastu zapošljavanja i jačanju socijalne kohezije u Hrvatskoj kroz pet prioriternih osi. To su: visoka zapošljivost i mobilnost radne snage, socijalno uključivanje, obrazovanje i cjeloživotno učenje, dobro upravljanje i tehnička pomoć (OPULJP 2014.-2020., Komunikacijski plan za razdoblje 2021.-2023.). Ukupna vrijednost ovog OPULJP iznosi 1,88 milijardi eura, od čega se 1,62 milijardi financira iz Europskog socijalnog fonda, a najviše je sredstava alocirano prioritetnoj osi visoka zapošljivost i mobilnost radne snage te obrazovanje i cjeloživotno učenje (Strukturnifondovi.hr, 2022.). U 2021. godini OPLJUP-u dodatno su dodijeljena sredstva kroz *REACT-EU*, namijenjena uklanjanju posljedica uzrokovanih pandemijom koronavirusa, uvođenjem nove Prioritetne osi 6 „Sanacije krize u kontekstu pandemije bolesti COVID-19“ u iznosu od 530 milijuna eura za mjeru pomoći gospodarstvu „Potpora za očuvanje radnih mjesta“ koja bi trebala nadoknaditi troškove koje su poduzetnici dobili u okviru potpora za očuvanje radnih mjesta u djelatnostima pogođenima koronavirusom. Do 11. svibnja 2022. godine ukupno je ugovoreno 118 posto ukupne alokacije OPULJP-a od čega je plaćeno 71 posto alokacije OPULJP-a. Nakon alokacije prioritetne osi 6, a s obzirom na povećanje financijske omotnice, postotak ugovorenog smanjio se na 92 posto (17. sjednica Odbora za praćenje OPULJP-a, 2022.). Najviše projekata u okviru shema dodjele bespovratnih sredstava ovog Operativnog programa od početka provedbe do kraja 2021. godine je na području Grada Zagreba, Splitsko-dalmatinske, Osječko-baranjske i Vukovarsko-srijemske županije, dok je najmanje projekata ostvareno na području Ličko-senjske, Virovitičko-podravske, Međimurske i Koprivničko-križevačke županije (Prijedlog izvješća - Vlada Republike Hrvatske, 2022.).

Aktivnosti prioritetne osi 6 „Sanacije krize u kontekstu pandemije bolesti COVID-19“ uključuju provedbu mjera za održavanje radnih mjesta zaposlenih osoba čiju su radna mjesta

¹⁸ Dalje u tekstu OPULJP

ugrožena uslijed pandemije, a napredak provedbe mjera pratit će se kroz pokazatelje broja sudionika podržanih u borbi protiv ili suzbijanju učinaka pandemije COVID-19 i broja sudionika koji su zadržali svoj posao 6 mjeseci nakon završetka podrške. Do 31. prosinca 2021. godine doprinos ovim pokazateljima je nula, a planira se ugovaranje i početak ovjeravanja do kraja 2022., a po završetku pripreme metodologije pojednostavljenih troškovnih opcija Upravljačkog tijela za odobravanje troškova (Godišnje izvješće o provedbi za cilj „Ulaganje za rast i radna mjesta“, 2022.).

3.1.3. Fond europske pomoći za najpotrebitije¹⁹

Cilj Fonda je promicanje socijalne kohezije i uključenosti kako bi se smanjilo siromaštvo, teški oblici siromaštva kao što je dječje siromaštvo, beskućništvo i nedostatak hrane. Fonda pruža nefinancijsku pomoć poput hrane i osnovne materijale pomoći poput odjeće, higijenskih proizvoda, školskog pribora i sličnoga, te socijalno uključivanje najpotrebitijih osoba. S obzirom da je Fond komplementaran ESF-u, Republika Hrvatska se odlučila usmjeriti na pružanje nefinancijske pomoći putem FEAD-a, s aktivnosti socijalnog uključivanja financiraju se iz ESF-a. Operativni program za hranu i/ili osnovnu materijalnu pomoć 2014.-2020. temeljni je dokument provedbe Fonda kojim se osigurava hrana u obliku obroka ili paketa s hranom te higijenski proizvodi, školski pribor i školska sportska oprema najpotrebitijim osobama (FEAD.hr, 2022.).

Kroz *REACT-EU* Republici Hrvatskoj je omogućeno korištenje dodatnih 10 milijuna eura kroz FEAD za nastavak dosadašnjih aktivnosti. Iz Operativnog programa osiguravaju se sredstva za provedbu dvije vrste poziva - „Osiguravanje školske prehrane za djecu u riziku od siromaštva“ i „Ublažavanje siromaštva pružanjem pomoći najpotrebitijim osobama podjelom hrane i/ili osnovne materijalne pomoći“. U okviru prve vrste poziva školska prehrana se osigurava za pojedinu školsku godinu i do sada se u prosjeku po godini uključivalo 30 tisuća djece, uglavnom primatelja dječjeg doplatka, a kroz sljedeći poziv za školsku godinu 2022./2023. moći će se uključiti i djeca državljani Ukrajine kojima je priznata privremena zaštita. U okviru druge vrste poziva namijenjenog nabavi hrane i osnovne materijalne pomoći provedene su tri faze poziva. Od 22 projekta završeno je njih 15, dok je u okviru objavljene četvrte faze poziva do sada ugovoreno 19 projekata te je prvotna alokacija od 80,79 milijuna kuna zbog velikog interesa i potreba povećana na 94 milijuna kuna (17. sjednica Odbora za praćenje OPULJP-a, 2022.).

¹⁹ Dalje u tekstu FEAD

3.2 Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske

Program ruralnog razvoja RH za razdoblje 2014. – 2020.²⁰ iznosi oko 2,4 milijarde eura. U prijelaznom razdoblju 2021.-2022., kako bi se osigurao kontinuitet dodjele potpora, nastavlja se provedba programa ruralnog razvoja, uz povećane alokacije iz višegodišnjeg financijskog okvira (Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj) u iznosu od 597,56 milijuna eura, kao i iz Instrumenta za oporavak od oko 201,7 milijuna eura. Uključujući nacionalno sufinanciranje ukupna alokacija iznosi 3,2 milijarde eura za navedeni Program. „Program uspostavlja mjere kojima se osnažuje konkurentnosti hrvatske poljoprivrede, šumarstva i prerađivačke industrije, ali i unaprjeđenja životnih i radnih uvjeta u ruralnim područjima“ (Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2022.). Mjere su redom: prenošenje znanja i aktivnosti informiranja, savjetodavne službe, potpora za pružanje savjetodavnih usluga i potpora za osposobljavanje savjetnika, sustavi kvalitete za poljoprivredne proizvode i hranu, ulaganja u fizičku imovinu, obnavljanje poljoprivrednog proizvodnog potencijala narušenog elementarnih nepogodama i katastrofalnim događajima te uvođenje odgovarajućih preventivnih aktivnosti, razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja, temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima, ulaganja u razvoj šumskih područja i poboljšanje održivosti šuma, uspostava proizvođačkih grupa i organizacija, poljoprivreda okoliš i klimatske promjene, ekološki uzgoj, plaćanja područjima s prirodnim ograničenjima ili ostalim posebnim ograničenjima, dobrobit životinja, suradnja što podrazumijeva rad operativnih skupina Europskog inovacijskog partnerstva za poljoprivrednu produktivnost i održivost i razvoj kratkih lanaca opskrbe i lokalnih tržišta, upravljanje rizicima odnosno osiguranje usjeva, životinja i biljaka, financiranje dodatnih nacionalnih izravnih plaćanja za Hrvatsku, *LEADER* za izgradnju kapaciteta za zaposlenike, volontere i članove LAG-a²¹, tehnička pomoć i izvanredna privremena potpora poljoprivrednicima i MSP-ovima²² koji su posebno pogođeni krizom uzorkovanom bolešću COVID-19 (Ruralnirazvoj.hr, 2022.). Od početka provedbe Programa do kraja 2021. godine najveći postotak ugovorenih sredstava od ukupno dodijeljenih je unutar mjera upravljanje rizicima (157,35 %) i dobrobit životinja (122,35%), a najmanji unutar mjera prenošenje znanja i aktivnosti informiranja (33,05%) i sustavi kvalitete za poljoprivredne proizvode i hranu (21%). U istom vremenskom razdoblju najveći postotak plaćenih sredstava od ukupno dodijeljenih bilježe iste mjere koje su navedene za najveće postotke ugovorenih sredstava u iznosima od 122, 35% i 155,60 %, a najmanji

²⁰ Dalje u tekstu Program.

²¹ Lokalna akcijska grupa

²² Mikro, mala i srednja poduzeća

postotak plaćenih sredstava bilježe mjere sustavi kvalitete za poljoprivredne proizvode i hranu i mjera suradnje. Najviše projekata u okviru shema dodjele bespovratnih sredstava Programa od početka provedbe do kraja 2021. godine je na području Osječko-baranjske, Ličko-senjske, Sisačko-moslavačke i Virovitičko-podravske, a najmanje na području Dubrovačko-neretvanske, Međimurske, Krapinsko-zagorske i Varaždinske županije (Prijedlog izvješća - Vlada Republike Hrvatske, 2022.).

S obzirom da su se poljoprivrednici i mikro, mala i srednja poduzeća koja se bave preradom, plasiranjem na tržište i razvojem poljoprivrednih proizvoda suočili s izazovima likvidnosti usred pandemije COVID-19 Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju objavila je natječaje za provedbu Mjere izvanredna privremena potpora poljoprivrednicima i MSP-ovima koji su posebno pogođeni krizom uzrokovanom bolešću COVID-19 iz Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. (Ruralnirazvoj.hr, 2022.). Ukupan iznos raspoloživih sredstava javne potpore po objavljenim natjecajima u 2020. godini je bio 360 milijuna kuna. Jedan natječaj je za prihvatljive korisnike definirao MSP-ove u sektorima maslina i maslinovog ulja, vina, mlijeka, mesa, voća, povrća, cvijeća, aromatičnog, začinskog i ostalog bilja, gljiva te pakiranja jaja i proizvoda od jaja ili pčelinjih proizvoda uz maksimalni iznos potpore za MSP-ove koji iznosi 371.975,00 kuna, ali ne više od stvarnog iznosa pada priljeva (Natječaj PRR-21.02.01.00.0-1 MSP-ovi). Drugim natjecajem prihvatljivi su korisnici poljoprivrednici koji se bave biljnom i stočarskom proizvodnjom te uzgojem gljiva, a maksimalni iznos potpore za poljoprivrednike iznosi 52.076,501 kuna, ali ne više od stvarnog iznosa pada priljeva (Natječaj PRR-21.02.01.00.0-1 Poljoprivrednici). U 2021. godini objavljena su dva natječaja ukupnog iznosa raspoloživih sredstava javne potpore od 200 milijuna kuna. Prvi natjecajem su korisnici MSP-ovi u sektorima maslina i maslinovog ulja, vina, mlijeka, mesa, voća, povrća, aromatičnog, začinskog i ostalog bilja, stočne hrane, gljiva te pakiranja jaja i proizvoda od jaja ili pčelinjih proizvoda uz maksimalni iznos potpore od 377.595,00 kuna, ali ne više od stvarnog iznosa smanjenja primitaka ili smanjenja prihoda (Natječaj PRR-21.01.01.00.0-2 MSP-ovi). U drugom natjecaju su korisnici poljoprivrednici koji se bave biljnom i stočarskom proizvodnjom te uzgojem gljiva uz maksimalni iznos potpore za poljoprivrednike koji iznosi 52.863,301 kuna, ali ne više od stvarnog iznosa smanjenja primitaka ili smanjenja prihoda (Natječaj PRR-21.01.01.00.0-2 poljoprivrednici). Do kraja 2021. godine za izvanrednu privremenu potporu poljoprivrednicima i MSP-ovima koji su posebno pogođeni krizom uzorkovanom bolešću COVID-19 od ukupno dodijeljenih 40,52 milijuna eura 55,73 posto je sredstava ugovoreno, a 55,33 posto sredstava plaćeno.

Posebno u sklopu provedbe Instrumenta za oporavak dodijeljena su sredstva za pet sljedećih mjera: 69,54 milijuna eura mjere ulaganja u fizičku imovinu, 55,34 milijuna eura za mjeru razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja, 10 milijuna eura za ulaganja u razvoj šumskih područja i poboljšanje održivosti šuma, 27,13 milijuna eura za ekološki uzgoj, 31,59 posto za dobrobit životinja i 8,07 milijuna eura za tehničku pomoć za potporu pripreme, upravljanja, nadzora, evaluacije, informiranja i komunikacije... (Prijedlog izvješća - Vlada Republike Hrvatske, 2022.). Mjera ulaganja u fizičku imovinu osigurava potporu za ulaganja u poljoprivredna gospodarstva, preradu, marketing i razvoj poljoprivrednih proizvoda, ulaganja u infrastrukturu modernizacije ili prilagodbe poljoprivrede i šumarstva i investicije u osnovnu infrastrukturu javnog navodnjavanja te potporu neproizvodnim ulaganjima vezanim uz postizanje agro-okolišnih i klimatskih ciljeva. Mjera razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja uključuje podmjere potpore mladim poljoprivrednicima, ulaganja u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnom području, potporu razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava te ulaganja u razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima (Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2022.).

Također, HAMAG-BICRO omogućava mikroizjmove za ruralni razvoj za, između ostaloga, mjere ulaganje u fizičku imovinu (podmjera potpora za ulaganja u poljoprivredna gospodarstva i podmjera potpora za ulaganja u preradu, marketing i/ili razvoj poljoprivrednih proizvoda) i razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja (podmjera ulaganja u razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima) u rasponu od 1000 do 25000 eura uz kamatnu stopu od 0,1 i 0,25 posto uz rok otplate do 5 godina uključujući poček, a do 7 godina uključujući poček za ulaganja u turizam u ruralnim područjima. Pored mikroizjmova postoje i mali izjmovi za ruralni razvoj kojim se, između ostalog, financiraju iste navedene mjere i podmjere u rasponu od 25000 do 100 000 eura uz kamatnu stopu od 0,1 i 0,25 posto, do 10 godina uključujući poček, a do 12 godina uključujući poček za ulaganje u nove višegodišnje nasade i za ulaganja u turizam u ruralnim područjima. Spomenuti izjmovi namijenjeni su mikro, malim i srednjim subjektima maloga gospodarstva (HAMAG-BICRO., 2022.). HBOR poljoprivrednicima, prerađivačima poljoprivrednih proizvoda i subjektima koji djeluju u sektoru šumarstva čije se poslovanje odvija u okviru Programa ruralnog razvoja RH 2014.-2020. financira kredit za obrtna sredstva za ulaganja u fizičku imovinu (tipovi operacije: restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava, zbrinjavanje, rukovanje i korištenje stajskog gnojiva u cilju smanjenja štetnog utjecaja na okoliš, korištenje obnovljivih izvora energije, povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim

proizvodima i korištenje obnovljivih izvora energije) te razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja (tip operacije: razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima). Iznos takvih kredita kreće se u rasponu od 190 000 do 1 520 000 milijuna kuna s rokom korištenja do 6 mjeseci i rokom otplate do 5 godina s uključenim početkom do 12 mjeseci te fiksnu godišnju kamatnu stopu od 0,5 posto (HBOR, 2022.).

3.3. Fond za pravednu tranziciju

Uredbom (EU) 2021/1056 Europskog parlamenta i Vijeća u lipnju 2021. godine uspostavio se Fond za pravednu tranziciju s ciljem pomoći ljudima, gospodarstvima i okolišu područja suočenih s ozbiljnim socioekonomskim izazovima tijekom tranzicije prema klimatskim i energetske ciljevima Unije za 2030. i klimatski neutralnom gospodarstvu Unije do 2050. Klimatski i energetske ciljevi Unije za 2030. definirani su Uredbom (EU) 2018/1999 Europskog parlamenta i Vijeća kao obvezujući cilj na razini Unije od najmanje 40 % domaćeg smanjenja emisija stakleničkih plinova u cijelom gospodarstvu do 2030. u odnosu na 1990., obvezujući cilj na razini Unije od najmanje 32 % udjela energije iz obnovljivih izvora u potrošnji u Uniji do 2030., krovni cilj na razini Unije od najmanje 32,5 % poboljšanja energetske učinkovitosti do 2030., i cilj od 15 % za elektroenergetsku međupovezanost do 2030. ili naknadni ciljevi u tom pogledu koje su Europsko vijeće ili Europski parlament i Vijeće dogovorili za 2030. Uredbom (EU) 2021/1056 navedene su aktivnosti koje Fond podupire od produktivnih ulaganja u MSP-ove, ulaganja u istraživanja i inovacije, uvođenje tehnologije i infrastrukture za cjenovno pristupačnu čistu energiju, ulaganje u obnovljivu energiju, ulaganje u pametnu i održivu lokalnu mobilnost uključujući dekarbonizaciju lokalnog prometnog sektora, sanaciju i modernizaciju mreža centraliziranog grijanja, ulaganja u digitalizaciju, ulaganja u projekte sanacije i dekontaminacije industrijskih lokacija, ulaganje u poboljšanje kružnog gospodarstva, stjecanje dodatnih vještina radnika, pomoć u traženju posla te područjima obrazovanja i socijalne uključenosti do tehničke pomoći. Države članice uz relevantna lokalne i regionalne jedinice priprema teritorijalne planove za pravednu tranziciju kojima su obuhvaćene regije razine NUTS 3 ili njezini dijelovi na koje su gospodarski i društveni učinci tranzicije najviše pogođeni, posebice u pogledu prilagodbe radnika ili gubitka radnih mjesta u sektoru proizvodnje i upotrebe fosilnih goriva i na potrebe preobrazbe proizvodnih procesa industrijskih postrojenja s najvišim emisijama stakleničkih plinova, opisuje se u Uredbi (EU) 2021/1056. Istom je Uredbom naznačeno kako stopa financiranja za primjenjivu regiju ne smije biti više od 85 posto za slabije razvijene regija, 70 posto za tranzicijske regije i 50 posto za razvijene regije.

Sukladno Prilogu D Izvješća za Hrvatsku 2020. „koji sadržava preliminarna stajališta Komisije o prioritetnim područjima ulaganja i okvirnim uvjetima za učinkovitu provedbu ulaganja iz Fonda za pravednu tranziciju za razdoblje 2021.–2027. u RH, ciljana područja su Sisačko-Moslavačka i Istarska županija“, temeljem lokalnih inteziteta emisije stakleničkih plinova većinom uzrokovani industrijskim postrojenjima. U ožujka 2020. godine Komisija je otvorila poziv kojim se otvara mogućnost prijave zahtjeva za tehničkom pomoći kako bi se izradili teritorijalni planovi u okviru Programa potpore strukturnih reformi, a hrvatski projektni prijedlog započeo je s provedbom u studenom 2020. uz aktivnosti, između ostaloga, pomoći u definiranju opisnom tranzicijskog procesa na nacionalnoj razini prema klimatski neutralnom gospodarstvu i obrazloženje odabira teritorija koji su pod najnegativnijim utjecajem tranzicije (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, 2022.). Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova europske unije, 2022., na svojim mrežnim stranicama navodi kako je u okviru predmetnog projekta Deloitte izradio izvješća koja su analitička podloga za izradu Teritorijalnog plana za pravednu tranziciju. Na popisu početnih alokacija koje je objavila Europska komisija unutar Instrumenta za oporavak Hrvatskoj je dodijeljeno 105 milijuna eura u tekućim cijenama. Uz 82 milijuna eura u tekućim cijenama unutar VFO-a 2021.-2027., to je jedan posto od ukupnih alokacija (Europska komisija, 2022.).

3.4. InvestEU

Uredbom (EU) 2021/523 Europskog parlamenta i Vijeća od ožujka 2021. uspostavljen je program *InvestEU* kojim se pruža jamstvo EU-a za operacije financiranja i ulaganja koje provode partneri u provedbi kojima se doprinosi ciljevima unutarnjih politika. To su ciljevi za konkurentnost Unije, a odnose se na istraživanja, inovacije i digitalizaciju, rast i zapošljavanje te održivost gospodarstva, socijalnu otpornost, promicanje znanstvenog i tehnološkog napretka uključujući integraciju tržišta kapitala Unije ujedno i jačanje unutarnjeg tržišta, promicanje kohezijskih politika i održivi i uključivi oporavak gospodarstva Unije nakon krize uzrokovane bolešću COVID-19, uključujući pružanje potpore u obliku kapitala za MSP-ove na čije je poslovanje utjecala kriza uzrokovana bolešću COVID-19, a koji se krajem 2019. nisu već nalazili u poteškoćama u pogledu državnih potpora.

Glavni provedbeni partner projekta je Europska investicijska banka Grupa, a sami *InvestEU* program ima tri sastavnice od kojih : *InvestEU* fond, *InvestEU* Savjetodavni centar²³ i *InvestEU*

²³ Središnja točka za promotore i posrednike koji traže financijske savjete i tehničku podršku za identifikaciju, pripremu i razvoj investicijskih projekata diljem Europske unije. Sa savjetodavnim centrom upravlja Europska komisija, dok je Europska investicijska banka strateški partner.

portal²⁴ (Europska investicijska banka, 2022.). Unutar Instrumenta za oporavak *InvestEU* programu dodijeljeno je dodatnih 6,1 milijardu eura (Europska komisija, 2021.).

Na samom *InvestEU* portalu po sektorskom presjeku je vidljivo kako se unutar sektora znanje i digitalna ekonomija pokrenulo 717 projekata, 665 projekata za financiranje MSP-ova i *mid-caps*-ova²⁵, za socijalnu infrastrukturu 445 projekata, za izvore i okoliš 209 projekata, za promet 149 projekata i za energetske Uniju 120 projekata. Portal prilikom traženja za sve vrste sektora unutar Republike Hrvatske bilježi 23 projekta. Primjer jednog od projekata s najvećim postotkom financiranog je *start-up* i MSP Energy Shift, procijenjene vrijednosti 500 000 eura sa sjedištima u Cipru, Hrvatskoj i Bugarskoj, *blockchain* platforma koja građanima omogućuje zajedničko ulaganje u solarne projekte i suvlasništvo. Još jedan primjer projekta s 33 posto financiranja procijenjene vrijednosti 3 milijuna eura je *start-up* i MSP Enigio za novu klasu digitalnih informacija i sredstava za stvaranje, upravljanje i provjeru autentičnosti digitalnih izvornih dokumenata odnosno zamjena za papirne izvornike, sa sjedištem u Švedskoj i Hrvatskoj.

3.5. Obzor Europa

Obzor Europa je Okvirni program Europske unije za istraživanje i inovacije za razdoblje od 2021. do 2027., jedan od najznačajnijih programa Unije za jačanje Europskog istraživačkog prostora²⁶, jačanje konkurentnosti, usmjeravanje i ubrzavanje digitalne i zelene tranzicije, europskog oporavka i otpornost te je ujedno i najveći transnacionalni okvirni program za istraživanje i inovacije u svijetu. Strukturu programa čine tri stupa. Prvi je izvrsna znanost kojim se privlače talenti u Uniji i pruža relevantna potpora istraživačima u početcima njihove karijere s naglaskom na stvaranje znanstvene izvrsnosti, vještina, tehnologije i rješenja za globalne izazove²⁷. Drugi stup su globalni izazovi i europska industrijska konkurentnost kojim se podržava stvaranje i prijenos novih znanja, tehnologija i održivih rješenja s ciljem poticanja konkurentnosti industrije te jačanja utjecaja istraživanja i inovacija u provedbi politika Unije

²⁴ Portal spaja investitore i promotore projekata na jednoj platformi nudeći lako dostupnu bazu podataka investicijskih mogućnosti dostupnih u Europskoj uniji.

²⁵ *Investopedia.com*, 2022. definira *mid-cap* kao tvrtku tržišne vrijednosti između 2 i 10 milijardi dolara.

²⁶ Lisabonska strategija definira Europski istraživački prostor (EIP) kao jedinstveno istraživačko područje otvoreno svijetu i temeljeno na jedinstvenome unutarnjem tržištu. Europski istraživački prostor omogućuje slobodnu cirkulaciju istraživača, znanstvenih spoznaja i tehnologije

²⁷ Europsko istraživačko vijeće, Marie Skłodowska-Curie akcije (referentni program Europske unije za doktorsko obrazovanje i poslijedoktorsko osposobljavanje), Istraživačke infrastrukture

posebice u MSP-ovima²⁸. Treći stup je inovativna Europa kojim se potiče razvoj, prijenos i primjena svih oblika inovacija posebice u malim i srednjim poduzećima²⁹. Novi instrument Programa su misije kao mjerljive, vremenski ograničene s zadanim proračunom za povezani odgovor na određenih izazov u društvu (Obzoreuropa.hr, 2022.). Za Obzor Europa izdvojeno je 95,51 milijardu eura unutar proračuna EU-a za razdoblje 2021.-2027., od čega 5,4 milijarde eura u okviru instrumenta NextGenerationEU, u tekućim cijenama (Europska komisija, 2022.). Sukladno Odluci Vijeća (EU) 2021/764 od svibnja 2021. godine o uspostavi posebnog programa za provedbu Okvirnog programa za istraživanja i inovacije Obzor Europa te o stavljanju izvan snage Odluke 2013/743/EU sredstva iz Instrumenta Europske unije za oporavak dodjeljuju se isključivo djelovanjima za istraživanja i inovacije usmjerenima na odgovor na posljedice krize uzrokovane bolešću COVID-19, posebice njezine gospodarske, socijalne i društvene posljedice i to 25 posto unutar klastera Zdravlje, 25 posto za klaster „Digitalizacija, industrija i svemir“, 25 posto za klaster „Klima, energija i mobilnost“ i 25 posto za Europsko vijeće za inovacije.

Projekti se mogu prijaviti na temelju natječaja u radnim programima koji su otvoreni za pravne osobe kao što su znanstveni instituti, sveučilišta, mala i srednja poduzeća kao i fizičke osobe, a primjer su Marie Skłodowska-Curie akcije bez obzira na mjesto njihovog poslovnog nastanka ili prebivališta. Na portalu Europske komisije *Funding & Tender opportunities* nalaze se potrebne informacije i dokumentacija za pripremu i provedbu projekata. Programom Obzor Europa na nacionalnoj razini strateški upravlja Ministarstvo znanosti i obrazovanja te koordinira nacionalni sustav podrške koji služi informiranju i savjetovanju potencijalnih prijavitelja o mogućnostima Programa i razvoju projektnih prijedloga te savjetovanje korisnika tijekom cijelog projektnog ciklusa (Operativni program EU-a za istraživanje i inovacije 2021.-2027., 2022.). U programu Obzoru 2020. (program Europske unije za istraživanje i inovacije za razdoblje od 2014. do 2020. godine) do sredine veljače 2022. godine hrvatske organizacije su sudjelovale s 579 financiranih projekata i ukupno dodijeljenim financijskim iznosom od 137 161 548 eura, a najuspješnije organizacije su Institut Ruđer Bošković, Fakultet elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu i Bio-Mi³⁰ društvo s ograničenom odgovornošću

²⁸ Klasteri zdravlje, kultura, kreativnost i uključivo društvo, civilna sigurnost za društvo, digitalizacije, industrija i svemir, klima, energija i mobilnost, hrana, gospodarstvo, prirodni reursi, poljoprivreda i okoliš i Zajednički istraživački centar

²⁹ Europsko vijeće za inovacije, Europski inovacijski ekosustavi i Europski institut za inovacije i tehnologiju

³⁰ Mala i srednja tvrtka za istraživanje i razvoj sa sjedištem u Hrvatskoj, posvećena proizvodnji finalnih i polufinalnih termoplastičnih materijala i proizvoda koji se koriste za proizvodnju primarne i sekundarne ambalaže i poljoprivrednih proizvoda.

(Obzoreuropa.hr, 2022.). Korištenjem *Horizont Dashboard-a* Europske komisije vidljivo je kako je neto EU doprinos Republici Hrvatskoj za Obzor Europu unutar klastera Zdravlje 1,17 milijuna eura, odnosno 0,02 posto od ukupnog dodijeljenih sredstava programa, a korisnici su, između ostalog, Klinički bolnički centar Rijeka, Sveučilište u Splitu Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu Medicinski fakultet, Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Hrvatski zavod za javno zdravstvo³¹ i Optimit³². Za klaster „Digitalizacija, industrija i svemir“ neto EU doprinos Hrvatskoj je 3,02 milijuna eura što je 0,04 posto od ukupno dodijeljenih sredstava programa, a neki od korisnika su Građevinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Rudarsko-geološko naftni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Ericsson Nikola Tesla d.o.o., Ruder Bošković institut, Nexe³³... Unutar klastera „Klima, energija i mobilnost“ neto EU doprinos je 644 tisuće eura što je 0,01 posto od ukupno dodijeljenih sredstava programu, a neki od korisnika su Sveučilište u Rijeci Pomorski fakultet, Turistička zajednica Zagrebačke županije³⁴, Hrvatski šumarski institut, AVL-AST³⁵... Unutar trećeg stupa inovativne Europe neto doprinos Hrvatskoj je 300 tisuća eura uz jednog navedenog korisnika, a to je Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije.

3.6. Mehanizam EU-a za civilnu zaštitu

Mehanizmom Unije pruža se zaštita stanovništva, okoliša, imovine i kulturne baštine, od svih vrsta prirodnih katastrofa i katastrofa uzrokovanih ljudskim djelovanjem, što se odnosi na teroristička djelovanja, tehnološke, radiološke ili ekološke katastrofe kao i onečišćenja mora, hidrogeološke nestabilnosti i hitne zdravstvene situacije do kojih dolazi unutar ili izvan Unije. Aktivnosti koje su prihvatljive unutar Mehanizma ulaze u domenu projekata prevencije, pripravnosti i jačanja daljnje izgradnje mreža znanja, partnerstva i *networking-a* (Struktunifondovi.hr, 2022.). Uredbom (EU) 2021/836 Europskog parlamenta i Vijeća od 20.

³¹ Na primjer: Cilj Europskog partnerstva za procjenu rizika u području kemikalija koje je započelo s radom 1.5.2022. godine u Parizu razvoj je nove generacije procjene rizika u području kemikalija koja objedinjuje ljudsko zdravlje i okoliš u jedinstven pristup “jedno zdravlje”.

³² Optimit je uspješna hrvatska IT tvrtka koja se bavi razvojem programske podrške temeljene na Java platformi i tehnologijama otvorenog koda.

³³ Osnovna djelatnost je proizvodnja građevinskih materijala: cementa, betona, agregata, betonskih elemenata, crijepa, cigle i keramičkih pločica. U NEXE Grupi se nalaze i tvrtke koje se bave gospodarenjem otpada i lučkim uslugama.

³⁴ KNOWING je istraživačko-razvojni projekt koji za cilj ima identificirati klimatske utjecaje i njihove međuodnose te istražiti i identificirati aktivnosti koje se u zemljama projektnih partnera provode ili planiraju provoditi s ciljem ublažavanja klimatskih promjena.

³⁵ AVL-AST kao strateški partner stvara i implementira softverska rješenja za simulaciju, testiranje i optimizaciju svih vrsta pogonskih sustava za osobna i gospodarska vozila, a sve se više okreće proizvodnji softvera i elektrifikaciji.

svibnja 2021. godine unutar Mehanizma je uspostavljen i Koordinacijski centar za odgovor na hitne situacije (ERCC) koji radi 24 sata dnevno tijekom cijelog tjedna, a dostupan je državama članicama i Komisiji ponajprije da u stvarnom vremenu koordinira, nadzire i podupire odgovor na hitne situacije na razini Unije, u bliskoj suradnji s nacionalnim tijelima civilne zaštite i nadležnim tijelima Unije s ciljem međusektorskog upravljanja katastrofama. Navedenom Uredom se također propisuje kako se rashod od 2,05 milijardi eura u tekućim cijenama iz 2018. godine dodjeljuje Instrumentu za oporavak za mjere za istraživanje i inovacije kao odgovor na krizu uzrokovanu bolešću COVID-19 te mjere za povećanje razine pripravnosti, brzog i učinkovitog djelovanja Unije za krize što uključuje mjere kao što su stvaranje zaliha osnovnog materijala i medicinske opreme te osiguravanja potrebnih infrastruktura. Komisija provodi financijsku pomoć Unije u okviru izravnog upravljanja ili neizravnog upravljanja zajedno s tijelima navedenima u Financijskim uredbama kada je to opravdano prirodom i sadržajem predmetnog djelovanja. Primjeri situacija u kojima je Mehanizam za civilnu zaštitu aktiviran u posljednje vrijeme je izvanredna situacija zbog bolesti COVID-19, potres u Haitiju, repatrijacije u Afganistanu, šumski požari u Europi i rat u Ukrajini, ujedno i najvećoj operaciji Mehanizma kojom se Ukrajini pruža pomoć koja uključuje medicinske potrepštine, predmete za skloništa i zaštitnu odjeću, vatrogasnu opremu, agregate za proizvodnju električne energije, hranu i crpke za vodu i medicinske evakuacije (Vijeće Europske unije, 2022.). Primjer djelovanja ovog Mehanizma je i jačanje odgovora EU-a na šumske požare 2022. s obzirom da Komisija financira raspoloživost vatrogasne flote u pripravnosti. Hrvatska, Francuska, Grčka, Italija, Španjolska i Švedska su u 2022. zajedno stavile 12 protupožarnih zrakoplova i 1 helikopter na raspolaganje drugim državama članicama u slučaju opasnosti, a Komisija zajedno s tim državama članicama odlučuje o raspoređivanju tih resursa. Komisija očekuje da se uskoro pridruže i druge države članice. Također, Europska komisija je u ožujku 2020. uspostavila strateške kapacitete – europsku pričuvu medicinske opreme za hitne slučajeve (kao što su respiratori, zaštitne maske, rukavice i laboratorijske potrepštine) s ciljem pomoći državama članicama tijekom pandemije koronavirusa (Europska komisija, 2022.).

4. NACIONALNI PLAN OPORAVKA I OTPORNOSTI 2021.-2026.

Kako bi iskoristile dio sredstava osiguranih Mehanizmom za oporavak i otpornost države članice trebaju pripremiti vlastiti plan oporavka i otpornosti kao akcijski plan projekata, mjera i reformi, odnosno država članica dostavlja Komisiji plan za oporavak i otpornost, a Vijeće Europske unije na prijedlog Komisije odobrava ocjenu plana za oporavak i otpornost (Planoporavka.gov.hr, 2022.). Uredbom (EU) 2021/241 od 12. veljače 2021. o uspostavi Mehanizma za oporavak i otpornost definirano je da Europska komisija do 31. prosinca 2022. stavlja na raspolaganje za dodjelu 70 % iznosa koji je dostupan za bespovratnu financijsku potporu preračunatog u tekuće cijene, a od 1. siječnja 2023. godine do kraja iste godine Komisija stavlja na raspolaganje za dodjelu 30 %, ³⁶. Također, Komisija može do 31. prosinca 2023. na zahtjev države članice dodijeliti zajam za provedbu njezina plana za oporavak i otpornost. Prema istoimenoj uredbi svrha plana je osiguranje „djelotvorne i znatne financijske potpore za ubrzavanje provedbe održivih reformi i povezanih javnih ulaganja u državama članicama, a programima javnih ulaganja, među ostalim i financijskim instrumentima, mogu se također poticati i privatna ulaganja pod uvjetom da se poštuju pravila o državnim potporama“. Nacionalnim planom za oporavak i otpornost države članice primarno uzimaju u obzir Posebne preporuke Vijeća EU koje su dio Europskog semestra ³⁷ za 2019. i 2020. godinu, ujedno i najmanje 20% ukupnih sredstava Plana usmjeriti na ciljeve digitalne tranzicije te najmanje 37% ukupnih sredstava namijeniti zelenoj tranziciji. Mehanizmom se treba postići usklađenost djelovanja u području šest prioriteta. To su : zelena tranzicija, digitalna preobrazba, pametan, održiv i uključiv rast, socijalna i teritorijalna kohezija, zdravstvena, gospodarska i socijalna institucionalna otpornost te politike sljedeće generacije, djeca i mladež (Planoporavka.gov.hr, 2022.).

Vlada Republike Hrvatske je usvojila Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021.-2026. ³⁸ koji je Europska komisija odobrila u srpnju 2021. godine (Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine, 2022.). Na mrežnim stranicama Vlade Republike Hrvatske o NPOO-u navodi se kako je Vlada Republike Hrvatske u pripremi posebnu pozornost pridala

³⁶ Pod uvjetom da Vijeće do 31. prosinca 2021. donese provedbenu odluku na zahtjev države članice koji se podnosi zajedno s njezinim planom za oporavak i otpornost Komisija izvršava plaćanje pretfinanciranja u iznosu do 13 % financijskog doprinosa i, ako je to primjenjivo, u iznosu od najviše 13 % zajma.

³⁷ Predstavlja godišnji ciklus koordinacije gospodarske i fiskalne politike unutar EU-a. Zbog usredotočenosti na razdoblje prvih šest mjeseci u godini se zove "semestar". Tijekom Semestra države članice usklađuju svoje proračunske i gospodarske politike s ciljevima i pravilima dogovorenima na razini EU-a.

³⁸ Dalje u tekstu NPOO

reformama i investicijama³⁹, osobito onima koje se odnose na zelenu i digitalnu tranziciju i transformaciju. Hrvatska je za vlastiti plan u okviru Mehanizma osigurala financijska sredstva u iznosu od gotovo 75 milijardi kuna odnosno 9,9 milijardi eura, od čega je 47,5 milijardi kuna odnosno 6,3 milijarde eura bespovratnih sredstava, a oko 27 milijardi kuna odnosno 3,6 milijardi eura povoljnih zajmova (Planoporavka.gov.hr, 2022.). U srpnju 2022. godine Vlada Republike Hrvatske je objavila kako je Hrvatska među prvih šest zemalja koje su dobile odluku o dodjeli bespovratnih sredstava od 700 milijuna eura, nakon avansnih sredstava u iznosu od 818 milijuna eura koje je Hrvatska dobila nakon što je NPOO odobrila Europska komisija, za reforme koje su poduzete do kraja 2021. godine povezane s tržištem rada, socijalne zaštite, aktivnih mjera zapošljavanja, Nacionalnog plana razvoja zdravstva, energetske učinkovitosti, vodnoga gospodarstva, prostornog uređenja i graditeljstva. Vlada RH također navodi kako se radi na ispunjavanju 25 reformi planiranih u trenutnom semestru, nakon čega slijedi sistematizacija potpune dokumentacije i evaluacija Europske komisije tijekom jeseni, a potom će uslijediti nova tranša od 700 milijuna eura bespovratnih sredstava (Planoporavka.gov.hr, 2022.). Očekivani učinak NPOO-a je ubrzani gospodarski rast, a prema projekcijama u 2022. predviđa se realni rast BDP-a od 6,6 posto umjesto 5,2 posto (NPOO, 2021.).

NPOO obuhvaća pet komponenti i jednu inicijativu. Prva je gospodarstvo, druga je javna uprava, pravosuđe i državna imovina, treća je obrazovanje, znanost i istraživanje, četvrta je tržište rada i socijalna zaštita, peta je zdravstvo, a inicijativa je obnova zgrada. Na komponentu gospodarstva, kao najvažniju, bit će usmjereno 54 % svih sredstava, više od 26 milijardi kuna. Za javnu upravu, pravosuđe i državnu imovinu raspodijelit će se 10%, za obrazovanje, znanost i istraživanje 15 %, za tržište rada i socijalnu zaštitu 4%, za zdravstvo 5% te obnovu zgrada 12 %. Unutar svake komponente definirane su podkomponente odnosno glavne reforme koje se trebaju sprovesti, a za svaku reformu opisane provedbene mjere. Prilikom opisa navedene mjere obrazlažu se izazovi, ciljevi, način provedbe, ciljna skupina, razdoblje provedbe te procijenjena vrijednost ulaganja.

Podkomponente gospodarstva NPOO-a uključuju jačanje konkurentnosti i zelenu tranziciju gospodarstva, poticanje inovacija i digitalizaciju gospodarstva, energetska tranziciju za održivo gospodarstvo, unapređenje vodnog gospodarstva i gospodarenje otpadom, razvoj konkurentnog, energetski održivog i učinkovitog prometnog sustava, unapređenje korištenja

³⁹ U NPOO se navodi kako je usklađen s ključnim i strateškim dokumentima, kao što su Program Vlade Republike Hrvatske 2020. – 2024., Nacionalni program reformi 2019., Posebne preporuke Vijeća EU-a (Country-specific recommendations – CSR) u okviru Europskog semestra za 2019. i 2020., Akcijski plan za sudjelovanje Republike Hrvatske u tečajnom mehanizmu (ERM II) i Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine

prirodnih resursa i jačanje lanca opskrbe hranom te razvoj održivog, inovativnog i otpornog turizma. Cijevi podkomponente konkurentnosti i zelene tranzicije podrazumijevaju, između ostalog, smanjenje administrativnih i parafiskalnih nameta, liberalizaciju tržišnih usluga te digitalizaciju pružanja državnih usluga poslovnom sektoru, osnaženje investicijske aktivnosti i alternativnih izvora financiranja, potaknuti internacionalizaciju s regionalnim i globalnih lancima vrijednosti, povećati diverzifikaciju hrvatskoga gospodarstva ulaganjem u inovacije i olakšati digitalnu tranziciju gospodarstva. Najveća investicija ove podkomponente je reformska mjera povećanja strukturne održivosti gospodarstva i poticanje zelene tranzicije kroz poticanje ulaganja u nove investicijske projekte s posebnim naglaskom na zelene tehnologiju u svrhu razvoja novih kompetencija, povećanja proizvodnje i izvoza te poticanja stvaranja novih radnih mjera procijenjenog troška 4 milijarde kuna namijenjenih mikro, malim, srednjim i velikim poduzetnicima u razdoblju od 2021. do 2026. godine, a nositelji mjere su HBOR, HAMAG-BICRO i Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja Republike Hrvatske⁴⁰. Cilj podkomponente energetske tranzicije za održivo gospodarstvo je, između ostalog, razvoj elektroenergetske infrastrukture za prijenos i distribuciju električne energije do 2026. godine i korištenje nacionalnih potencijala obnovljivih izvora energije, razvoja potencijala obnovljivih izvora energije u toplinarstvu te ulaganje u proizvodnju naprednih biogoriva za prijevoz, daljnju elektrifikaciju prometa i razvoj infrastrukture za proizvodnju i korištenje obnovljivog vodika u prometu s ciljem razvoja infrastrukture za dekarbonizaciju prometa. Najveća mjera i investicija podkomponente je dekarbonizacija energetske sektora kako bi se osigurala infrastruktura potrebna za učinkovitiju i bržu implementaciju čistih tehnologija u elektroenergetskom sektoru, sektoru prometa, toplinarstvu i sektoru industrije povezano s razvojem novih tehnologija procijenjenog troška oko 7,5 milijardi kuna kojoj je nositelj MINGOR, ciljana skupina privatni investitori i poduzeća, jedinice lokalne i regionalne samouprave, poljoprivrednici i opća populacija u razdoblju provedbe od 2021. do 6. mjeseca 2026. godine. Podkomponenta unaprjeđenja vodnog gospodarstva i gospodarenja otpadom uključuje, između ostalog, razvoj infrastrukture za recikliranje komunalnog i ambalažnog otpada, zatvaranje i sanaciju zatvorenih 26 odlagališta i smanjenje količine neobrađenog miješanog komunalnog otpada, unaprjeđenje kvalitete javnih vodnih usluga kako bi se osigurala dostupnost vode za piće, smanjilo gubitke u sustavu i osiguralo pročišćavanje otpadnih voda te podizanje funkcionalnosti sustava zaštite od poplava. Najveća reformska mjera ove podkomponente je provedba vodnog gospodarstva kako bi se omogućila dostupnost javnih vodnih usluga svim potrošačima procijenjenog troška

⁴⁰ Dalje u tekstu MINGOR

oko 5,2 milijardi kuna kojoj je nositelj provedbe MINGOR, a ciljana skupina isporučitelji vodnih usluga, potrošači, stanovništvo i Hrvatske vode u razdoblju provedbe od 2. mjeseca 2020. do 6. mjeseca 2026. godine. Ciljevi podkomponente razvoja konkurentnog, energetski održivog i učinkovitog prometnog sustava su, između ostalog, dekarbonizacija prometa, povećanje udjela energije iz obnovljivih izvora, povećanje kapaciteta obalnog linijskog prijevoza nabavkom novih putničkih brodova na pogon alternativnim gorivima koji će poboljšati veze s otocima, korisnicima pružiti pristupačnije i čišće načine prijevoza (do 2026. razvijena dva prototipa vlaka), uspješno unaprjeđenje i dovršetak osnovne TEN-T⁴¹ mreže do 2030. Jedna od najvećih investicija ove opsežne komponente je reforma željezničkog sektora od oko 1,8 milijardi kuna kojoj je nositelj provedbe Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture Republike Hrvatske, a ciljana skupina Hrvatska željeznička društva. Cilj podkomponente unaprjeđenje korištenja prirodnih resursa i jačanje lanca opskrbe hranom je unaprijediti konkurentnost poljoprivrede pojednostavljenjem administrativnih postupaka, okrupnjavanjem poljoprivrednih površina i koncentriranjem ponude proizvoda za tržište. Reformske mjere i investicije uključuju unaprjeđenje sustava za restrukturiranje poljoprivrednog zemljišta i komasaciju, digitalnu transformaciju poljoprivrede, unaprjeđenje sustava doniranja hrane, izgradnja i opremanje logističko distributivnih centara za voće i povrće, jačanje položaja i prepoznatljivosti proizvođača u lanu opskrbe voćem i povrćem, komasacija poljoprivrednog zemljišta⁴², program trajnog praćenja stanja poljoprivrednog zemljišta, uspostava digitalnih javnih usluga, pametna poljoprivreda⁴³, sustav sljedivosti odnosno pružanje svih bitnih informacija o proizvodu, opremanje banke hrane i posrednika u lancu doniranja hrane te jedna od najvećih reformskih mjera ove podkomponente, uspostava mreže logističke infrastrukture za jačanje proizvodno tržišnog lanca u sektoru voća i povrća. Navedenom reformskom mjerom nastoji se organizirati ponudu malih poljoprivrednih gospodarstava kroz proizvođačke organizacije, a izgradnjom potrebne logističke infrastrukture poticati udruživanja i suradnju što bi poboljšalo poziciju poljoprivrednika u opskrbnim lancima i razvijalo proizvode veće dodane vrijednosti uz procijenjeni trošak od 616 milijuna kuna uz 122 milijuna kuna investicija sufinanciranih od korisnika u razdoblju provedbe od početka 2021. do 6. mjeseca 2026. godine. Zadnja podkomponenta gospodarske komponente NPOO-a je razvoj održivog, inovativnog i

⁴¹ EU ulaže napore da se izgrade potrebne prometnica i integriraju nacionalne mreže prometnica u jedinstvenu Transeuropsku mrežu prometnica (Trans – European Network – Transport, TEN-T).

⁴² Provedbom postupaka komasacije, područja koja su trenutačno manje pogodna za poljoprivredu, zbog loših uvjeta (usitnjene čestice, otežan ili onemogućen pristup) postaju atraktivnija za poljoprivrednu proizvodnju.

⁴³ Sustav/platforma pametne poljoprivrede za upravljanje resursima i proizvodnjom omogućit će jednostavnije i otpornije poslovanje korisnika, povećati transparentnost programa i projekata koje Ministarstvo poljoprivrede provodi.

otpornog turizma kojoj je cilj otpornost i održivost turističkog sektora kroz zelenu i digitalnu tranziciju, oporavak turističkog sektora od krize uzrokovane pandemijom COVID-19 te dodana vrijednost turizma za vezane djelatnosti. Jedan od najvećih investicija unutar podkomponente odnosi se na poticanje zelene i digitalne tranzicije poduzetnika kroz, između ostalog, razvoj turističkih proizvoda prihvatljivih za okoliš i učinkovitost resursa posebice onih u turistički slabije razvijenim područjima putem povezivanja poduzetnika u lancu vrijednosti turizma te uvođenje inovacija i digitalnih tehnologija u turističku infrastrukturu i proizvode procijenjenog troška oko 1,2 milijarde kuna koja se provodi od 2. mjeseca 2020. do 6. mjeseca 2026. godine.

Komponentom javna uprava, pravosuđe i državna imovina, ukupne procijenjene vrijednosti od 4,4 milijarde kuna NPOO-a unaprjeđuje se javna uprava i pravosuđe, uključujući digitalizaciju i prakse dobroga upravljanja kako bi se oslobodili potencijali rasta i odgovorilo na očekivanja građana. Podkomponente uključuju: jačanje kapaciteta za izradu i provedbu javnih politika i projekata (npr. jačanje kapaciteta za provedbu EU projekata), unaprjeđenje učinkovitosti javne uprave (primjeri su e-Državni ispit ili unaprjeđenje postupka zapošljavanja u državnoj službi), digitalna transformacija društva i javne uprave, unaprjeđenje upravljanja imovinom, moderno pravosuđe (primjer je unaprjeđenje upravljanja sudskim spisima eSpis), sprječavanje i suzbijanje korupcije, jačanje fiskalnog okvira (npr. razvoj strukturnog makroekonomskog modela hrvatskoga gospodarstva kako bi se moglo procijeniti utjecaj određenih mjera ekonomske politike i vanjskih šokova), jačanje okvira za sprječavanje pranja novca i okvira za javnu nabavu.

Komponenta obrazovanja, ukupne procijenjene vrijednosti 7,5 milijardi kuna, kojom se unaprjeđuje dostupnost i učinkovitost kvalitetnog i relevantnog obrazovanja, jača znanstvena izvrsnost i potiče otvorena znanosti i suradnja s poslovnim sektorom ima dvije podkomponente reforme obrazovnog sustava i podizanje istraživačkog i inovacijskog kapaciteta. Reformom obrazovnog sustava nastojat će se izjednačiti mogućnosti za svu djecu i njihovo uključivanje u sustav odgoja i obrazovanja od najranije dobi, povećati razinu temeljne pismenosti od ranog predškolskog odgoja i obrazovanja te dostupnosti i kvalitete visokog obrazovanja, povećati udio odraslih osoba uključenih u cjeloživotno učenje za programe prilagođene potrebama tržišta rada i povećati kvalitetu i relevantnost strukovnih i studijskih programa. Najveća investicija je strukturna reforma sustava odgoja i obrazovanja kojom se osnažuje stjecanje temeljnih kompetencija od ranog i predškolskog do srednjoškolskog odgoja i obrazovanja do visokog obrazovanja, povećava kvaliteta i relevantnost strukovnih programa usklađenih s tržištem rada u okviru regionalnih centara kompetentnosti i srednjih škola u suradnji s lokalnom zajednicom

te unapređuje ponuda programa obrazovanja odraslih i uključenosti marginalizirane djece. Mjera je procijenjenog troška od 5,1 milijardi kuna uz Ministarstvo znanosti i obrazovanja kao nositelja provedbe i razdoblje provedbe od 7. mjeseca 2020. do 8. mjeseca 2026. godine.

Komponentom tržišta rada i socijalne zaštite, ukupne procijenjene vrijednosti oko 2,1 milijardi kuna nastoji se unaprijediti mjere zapošljavanja i pravnog okvira za moderno tržište rada i gospodarstvo budućnosti reformama, između ostaloga, razvoja novih ciljanih mjera aktivne politike zapošljavanja za potrebe zelene i digitalne tranzicije, jačanje sustava praćenja i uključivanja ranjivih skupina na tržištu rada i uspostava sustava vaučera za obrazovanje zaposlenih i nezaposlenih osoba. Komponentom se također nastoji unaprijediti mirovinski sustav kroz praćenje adekvatnosti mirovina te unaprjeđenje sustava socijalne skrbi.

Komponenta zdravstvo kao opći cilj definira adekvatni odgovor zdravstvenog sustava na izazove kroničnih nezaraznih i emergentnih zaraznih bolesti te pravičnu dostupnost skrbi svim stanovnicima Hrvatske te podkomponentu jačanja otpornosti zdravstvenog sustava, ukupne procijenjene vrijednosti oko 2,6 milijardi kuna. Reformskim mjerama unutar komponente nastojat će se, između ostalog, povećati udio bolesnika oboljelih od raka koji prežive, poboljšati dostupnost i kvalitetu zdravstvene zaštite funkcionalnom integracijom bolnica te jačanjem dnevnih bolnica koje omogućavaju suvremen, ekonomičan i multidisciplinarnan način liječenja, povećati učinkovitosti i kvalitetu primarne zdravstvene zaštite, unaprijediti sustav zajedničke javne nabave na način da obuhvaća i bolnice u županijskom vlasništvu.

Zadnja komponenta NPOO-a je inicijativa: Obnova zgrada ukupne procijenjene vrijednosti oko 6 milijardi kuna kojom će se, između ostalog, poduprijeti sveobuhvatnu obnovu nakon potresa i povećati energetske učinkovitosti zgrada, povećati znanja i vještine u kontekstu zelenih poslova vezanih uz proces obnove nakon potresa, smanjiti administrativno opterećenje građana u procesu obnove i povećati otpornost Hrvatske na rizike vezane uz seizmološke aktivnosti. Istaknuta investicija je dekarbonizacija zgrada kojom se realizira obnova postojećih zgrada te transformacija postojećeg fonda zgrada u energetski visokoučinkovit i dekarboniziran fond zgrada, a ciljne skupine su vlasnici ili korisnici višestambenih zgrada i javnih zgrada u kojima se obavljaju društvene djelatnosti, vlasnici kulturnih dobara-tijela javnog prava, upravitelji zgrada, ESCO tvrtke⁴⁴, procijenjenog troška 5,7 milijardi kuna uz razdoblje provedbe od 2. mjesec 2020. do 6. mjeseca 2026. godine. Također, jedna od većih reformskih mjera je obnova

⁴⁴ Tvrtka za pružanje energetskih usluga (eng. ESCO – Energy service company) u svojem poslovnom opsegu nudi širok pojas sveobuhvatnih energetskih rješenja koja uključuju: izradu i implementaciju projekata uštede energije, pohrane energije, proizvodnje i dobave energije te upravljanje rizicima energetskih projekata.

zgrada oštećenih u potresu s energetsom obnovom kako bi se sanirala nastala oštećenja, povećala mehanička otpornost i stabilnosti zgrade, procijenjenog troška od 4,4 milijarde kuna namijenjene višestambenim zgradama, zgradama javnog sektora, ESCO tvrtkama i investicijama koje uključuju aktivnosti na svim potresom pogođenim područjima.

Na mrežnoj stranici *fondovieu.gov.hr* objavljuju se pozivi za operativni program NPOO. Trenutno je sukladno podacima na mrežnoj stranici, u kolovozu 2022. godine, objavljeno 13 otvorenih poziva dok je 6 zatvorenih, 1 obustavljeni i nijedan u najavi.

Zatvoreni natječaji uglavnom su reformske mjere prve komponente gospodarstva, podkomponente otporno, zeleno i digitalno gospodarstvo te energetska tranzicija za održivo gospodarstvo. Jedan zatvoreni natječaj je unutar komponente obrazovanje, znanost i istraživanje, podkomponente reforma obrazovnog sustava, a drugi inicijativa: obnova zgrada podkomponente energetska obnova zgrada. Pozivi za investicije su objavljivani od veljače 2021.: Povećanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije u proizvodnim industrijama (ukupna bespovratna sredstva 327 milijuna kuna, a namijenjeno mikro, malim, srednjim i velikim poduzetnicima), Poziv na dostavu projektnih prijedloga „Bespovratne potpore za novoosnovana poduzeća“ (ukupna bespovratna sredstva u iznosu od 141,7 milijuna kuna, namijenjeno mikro, malim i srednjim poduzetnicima), Energetska obnova višestambenih zgrada (ukupna bespovratna sredstva 300 milijuna kuna, namijenjeno mikro, malim, srednjim i velikim poduzetnicima, građanima i trgovačkim društvima čiji su osnivači javnopravna tijela), Poziv na dodjelu bespovratnih sredstava Izgradnja, dogradnja, rekonstrukcija i opremanje predškolskih ustanova – prvi poziv (ukupna bespovratna sredstva oko 1,2 milijarde kuna, a prihvatljivi prijavitelji su jedinice lokalne i regionalne samouprave), Bespovratne potpore za digitalizaciju (ukupna bespovratna sredstva 206 milijuna kuna, namijenjeno mikro, malim i srednjim poduzetnicima), Revitalizacija, izgradnja, digitalizacija i modernizacija hrvatske prijenosne elektroenergetske mreže (ukupna bespovratna sredstva oko 1,6 milijardi kuna, a prihvatljivi prijavitelji su trgovačka društva).

Obustavljen je poziv komponente gospodarstvo, podkomponente otporno, zeleno i digitalno gospodarstvo za projektne prijedloge „Komercijalizacije inovacija“, ukupno dostupnih bespovratnih sredstava od 380 milijuna kuna, namijenjen mikro, malim i srednjim poduzetnicima. Predmetnih poziv je obustavljen u lipnju 2022. godine na razdoblje od 90 dana uslijed prekoračenja 200 % ukupno raspoloživog iznosa bespovratnih sredstava.

U kolovozu 2022. godine otvoreni pozivi uglavnom su objavljeni u komponenti gospodarstvo, dva u pokomponenti otporno, zeleno i digitalno gospodarstvo, pet podkomponente unaprjeđenje vodnog gospodarstva i gospodarenja otpadom, dva podkomponente razvoj konkurentnog, energetski održivog i učinkovitog prometnog sustava i dva podkomponente unaprjeđenje korištenja prirodnih resursa i jačanje lanca opskrbe hranom. Jedan otvoreni poziv je unutar komponente obrazovanje, znanost i istraživanje podkomponente podizanje istraživačkog i inovacijskog kapaciteta te još jedna poziv inicijative:obnova zgrada. Otvoreni pozivi su : Dokazivanje inovativnog koncepta (ukupna bespovratna sredstva oko 36,1 milijuna kuna namijenjeno mikro, malim i srednjim poduzetnicima te znanstvenoistraživačkim institucijama), Poziv na dodjelu bespovratnih sredstava Modernizacija tramvajskog prometa (ukupna bespovratna sredstva 450 milijuna kuna, namijenjeno trgovačkim društvima), Izgradnja nove skele „Križnica“, Općina Pitomača (ukupna bespovratna sredstva oko 5,7 milijuna kuna, prijavitelji jedinice lokalne samouprave), Ublažavanje energetskog siromaštva na potpomognutim područjima i područjima posebne državne skrbi (ukupna bespovratna sredstva 150 milijuna kuna, a prijavitelji državne upravne organizacije), Poziv na dostavu projektnih prijedloga „Bespovratne potpore za novoosnovana poduzeća“ (ukupna bespovratna sredstva su 141,7 milijuna kuna, namijenjeno mikro, malim i srednjim poduzetnicima), Poziv na dostavu projektnih prijedloga „Smanjenje rizika od katastrofa u sektoru upravljanja vodama“ (ukupna bespovratna sredstva oko 1,2 milijarde kuna, a prijavitelji ustanove), Potpora poduzećima za tranziciju na energetski i resursno učinkovito gospodarstvo (ukupna bespovratna sredstva od 1,9 milijardi kuna, namijenjeno malim, srednjim i velikim poduzetnicima), Poziv na dostavu projektnih prijedloga za dodjelu bespovratnih sredstava za infrastrukturno opremanje posrednika u lancu doniranja hrane i banke hrane (ukupna bespovratna sredstva od 1,8 milijuna kuna, a prijavitelji organizacije civilnog društva i ustanove), Financiranje provedbe već započetih investicijskih projekata koji se odnose na manje dijelove sustava javne vodoopskrbe i javne odvodnje otpadnih voda (ukupna bespovratna sredstva su 800 milijuna kuna, a prijavitelji trgovačka društva čiji su osnivači javnopravna tijela), Sanacija zatvorenih odlagališta neopasnog otpada (ukupna bespovratna sredstva od 80 milijuna kuna i prijavitelji jedinice lokalne samouprave), Izgradnja i opremanje postrojenja za biološku obradu odvojeno sakupljenog biootpada (ukupna bespovratna sredstva 354 milijuna kuna namijenjeno mikro, malim, srednjim i velikim poduzetnicima), Financiranje provedbe investicijskih projekata koji se odnose na manje dijelove sustava javne vodoopskrbe i javne odvodnje otpadnih voda (ukupna bespovratna sredstva 1 milijardu kuna, prijavitelji trgovačka društva čiji su osnivači javnopravna tijela) i Izgradnja i opremanje logističko-distributivnih

centara za voće i povrće (ukupna bespovratna sredstva 610 milijuna kuna, prijavitelji su jedinice regionalne samouprave, proizvođačka organizacija i trgovačko društvo).

5. ZAKLJUČAK

Europska gospodarska integracija napredovala je od nadnacionalne Europske zajednice za ugljen i čelik od 1951. godine do Schengenskog sporazuma, Ugovora o Europskoj uniji, uvođenja jedinstvene europske valute krajem devedesetih godina prošlog stoljeća i potrebom za boljom koordinacijom politika zbog posljedica financijske krize početkom 21. stoljeća. Upravo višegodišnji financijski okviri Europske unije, odnosno sedmogodišnji proračunski okvir utvrđuje dugoročne prioritete i ograničenja potrošnje, utvrđuje gornje granice rashoda na osnovu raspoloživih prihoda, za široki raspon programa i aktivnosti.

Sadašnji i modernizirani Višegodišnji financijski okvir koji traje od 2021. do 2027. godine zajedno s novim Instrumentom Europske unije za oporavak *NextGenerationEU*, s nezabilježenih 2,018 bilijuna eura u tekućim cijenama gospodarstvima olakšava oporavak od gospodarske i socijalne krize uzrokovane bolešću COVID-19 i usmjerava prelazak na moderniju, održiviju, zelenu i digitalnu Europu koji je dodatno izražen novonastalim nestabilnostima i razvoju događaja u Ukrajini. Većina sredstava iz Instrumenta Europske unije za oporavak radi potpore oporavku nakon krize uzrokovane bolešću COVID-19 potrošit će se u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost od čega 338 milijardi eura u obliku bespovratnih sredstava i 345,8 milijardi eura namijenjenih zajmovima. Instrumentom za oporavak također su ojačani postojeći programi i politike, 50,6 milijardi eura za inicijativu *REACT-EU* (dodatak sredstvima iz Europskog fonda za regionalni razvoj i Europskog socijalnog fonda 2014.-2020. te Fonda europske pomoći za najpotrebitije). Programi ruralnog razvoja uvjetno su produljeni za 2021. i 2022. godinu, financijski ojačani Instrumentom za oporavak za 8,1 milijardu eura. Ojačan je i Mehanizam Europske unije za civilnu zaštitu s 2,06 milijardi eura. Dodatno se Instrumentom ulaže 10,9 milijardi eura u Fond za pravednu tranziciju, 6,1 milijardu eura u *InvestEU* fond i 5,4 milijarde eura za program Obzor Europa.

Novi višegodišnji financijski okvir i Instrument za oporavak odraz su nastojanja da se potaknu sektori i područja u kojima EU ima što izraženiju dodatnu vrijednost kao što su, između ostalog, istraživanja, obrazovanje i zaštita granica, dok su modernizirane politike dosadašnjih tradicionalno najsnažnijih područja kohezije i politike s ciljevima koji podržavaju zelenu i digitalnu tranziciju. Ipak, od 806,9 milijardi eura u tekućim cijenama namijenjenih Instrumentu za oporavak čak 776,50 milijardi eura usmjereno je u drugi naslov Višegodišnjeg financijskog okvira Kohezija, otpornost i vrijednosti kroz *REACT-EU* inicijativu, Mehanizam za oporavak i otpornost te Mehanizam EU-a za civilnu zaštitu. Također, znakoviti pokazatelj gospodarskog potencijala koji se Republici Hrvatskoj pružaju sudjelovanjem u Instrumentu za oporavak su

već podatak Ministarstva financija kako razlika između uplaćenih sredstava iz proračuna EU u proračun Republike Hrvatske i sredstava uplaćenih iz proračuna RH u proračun EU iznosi 63,34 milijarde kuna s Nacionalnim planom oporavka i otpornosti ili 51,94 milijardi kuna bez NPOO-a u korist proračuna RH.

Republici Hrvatskoj na raspolaganju je nešto više od 11 milijardi eura iz Instrumenta za oporavak., najveći dio je dodijeljen iz Mehanizma za oporavak i otpornost, a ostatak raspoređen *REACT-EU* inicijativi, Europskom poljoprivrednom fondu za ruralni razvoj i Fondu za pravednu tranziciju.

Sredstva za oporavak za koheziju i europska područja *REACT EU* stavljena su na raspolaganje za 2021. i 2022. godinu i raspoređena kroz dva operativna programa „Konkurentnost i kohezija“ 2014.-2020. s 132,6 milijuna eura, „Učinkoviti ljudski potencijali“ 2014.-2020. s 530 milijuna eura te 10 milijuna eura za Fond europske pomoći za najpotrebitije. Kako bi se iskoristila dostupna bespovratna sredstva operativnog programa „Konkurentnost i kohezija“ Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja u travnju 2021. godine objavilo je Poziv „Jačanje konkurentnosti poduzeća ulaganjima u digitalnu i zelenu tranziciju“ za mikro, mala ili srednja poduzeća u sektoru prerađivačke industrije. Sredstva namijenjena operativnom programu „Učinkoviti ljudski potencijali“ koristit će se za mjeru pomoći gospodarstvu „Potpora za očuvanje radnih mjesta“ u kontekstu sanacije krize pandemije bolesti COVID-19.

Kako bi se osigurao kontinuitet dodjele potpora Programa ruralnog razvoja RH za razdoblje 2014.-2020. u prijelaznom razdoblju 2021.-2022. povećale su se alokacije, između ostalog, iz Instrumenta za oporavak u iznosu oko 201,7 milijuna eura. Navedeni iznos uložit će se u mjere ulaganja u fizičku imovinu poljoprivrednih djelatnosti, razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja, ulaganja u razvoj šumskih područja i poboljšanja održivosti šuma, ekološkog uzgoja, dobrobiti životinja i tehničke pomoći za upravljanje i korištenje samog programa.

Fond za pravednu tranziciju je uspostavljen 2021. godine radi pružanja potpore ljudima, gospodarstvima i okolišu područja koja se suočavaju s velikim socioekonomskim izazovima koji proizlaze iz postupka tranzicije prema klimatski što neutralnijem gospodarstvu Unije. Ciljana područja u Republici Hrvatskoj su Sisačko-Moslavačka županija i Istarska županija, a Hrvatskoj je unutar fonda dodijeljeno 105 milijuna eura u tekućim cijenama.

InvestEU fond, uspostavljen 2021. godine pruža jamstvo EU-a za potporu operacijama financiranja i ulaganja koja doprinose konkurentnosti Unije, a glavni provedbeni partner je Europska investicijska banka grupa. Ukupno je unutar sektora znanje i digitalna ekonomija do

sada pokrenuto najviše projekata, a portal *InvestEU* prilikom pretraživanja za sve vrste sektora bilježi 23 projekta unutar Republike Hrvatske. Jedan od primjera je *start-up* Energy Shift.

Program Obzor Europa 2021.-2027. Europske unije za istraživanje i inovacije najveći je transnacionalni okvirni program za istraživanje i inovacije u svijetu, a sredstva ovog programa iz Instrumenta za oporavak dodjeljuju se isključivo djelovanjima na razini EU usmjerenima na odgovor na posljedice krize uzrokovane bolešću COVID-19. Na portalu Europske komisije, gdje se nalaze informacije za pripremu i provedbu projekata, vidljivo je kako je neto EU doprinos Hrvatskoj unutar klastera „zdravlje“ do kolovoza 2022. 1,17 milijuna eura, unutar klastera „digitalizacija, industrija, svemir“ 3,02 milijuna eura, unutar klastera „klima, energija i mobilnost“ 644 tisuće eura te unutar trećeg stupa inovativne Europe 300 tisuća eura.

Mehanizam EU-a za civilnu zaštitu Instrumentom za oporavak ojačan je s oko 2,06 milijardi eura za mjere istraživanja i inovacije kao odgovor na krizu uzrokovanu bolešću COVID-19 te mjere za povećanje razine pripravnosti Unije za velike krize, poput stvaranja zaliha osnovnog materijala i medicinske opreme te osiguravanja potrebnih infrastruktura za brz odgovor na krizu. U osnovi Komisija provodi financijsku pomoć Unije u okviru izravnog upravljanja.

Okosnica Instrumenta za oporavak je Mehanizam za oporavak i otpornost čija sredstva države članice koriste na temelju pripremljenih vlastitih akcijskih planova projekata, mjera i reformi. Vlada Republike Hrvatske je usvojila Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021.-2026. koji je Europska komisija odobrila u srpnju 2021. godine. Hrvatska je posljedično osigurala financijska sredstva u iznosu od gotovo 9,9 milijardi eura, od čega 6,3 milijarde eura bespovratnih sredstava i 3,6 milijardi eura povoljnih zajmova. Navedeni Plan predviđa povećani realni rast BDP-a RH, a obuhvaća pet komponenti (prva je gospodarstvo, druga je uprava, pravosuđe i državna imovina, treća je obrazovanje, znanost i istraživanje, četvrta je tržište rada i socijalna zaštita, a peta je zdravstvo) i inicijativu: obnova zgrada. Na komponentu gospodarstva umjereno je 54 % ukupnih sredstava, a za svaku komponentu definirane su podkomponente te glavne reforme i mjere koje će se provesti. Neke od najvećih reformskih mjera i investicija komponente gospodarstvo su povećanje strukturne održivosti gospodarstva i poticanje zelene tranzicije kroz ulaganja u nove investicijske projekte čiji je nositelj HBOR, HAMAG-BICRO i Ministarstvo gospodarstva i održivoga razvoja, dekarbonizacija energetskog sektora kako bi se osigurala infrastruktura za implementaciju čistih tehnologija u elektroenergetskom sektoru, sektoru prometa, toplinarstva i sektoru industrije, provedba vodnog gospodarstva kako bi se omogućila dostupnost javnih vodnih usluga svim potrošačima, reforma željezničkog sektora, uspostava mreže logističke infrastrukture za jačanje proizvodno

tržišnog lanca u sektoru voća i povrća te poticanje zelene i digitalne tranzicije poduzetnika u sektoru turizma. Planom se također predviđa, između ostalog, digitalizacija i unaprjeđenje praksi dobrog upravljanja javne uprave i pravosuđa kako bi se oslobodili potencijali rasta i odgovorilo na očekivanja građana, reforma obrazovnog sustava, jačanje mjera i pravnog okvira za moderno tržište rada, jačanje otpornosti zdravstvenog sustava te podrška sveobuhvatnoj obnovi nakon potresa i povećanje energetske učinkovitosti zgrada i otpornosti Hrvatske na rizike vezane uz seizmološke aktivnosti. Na mrežnoj stranici *fondovi.gov.hr* objavljuju se pozivi za operativni program Plana, a u kolovozu 2022. objavljeno je 13 otvorenih poziva (od kojih 11 unutar komponente gospodarstva, jedan podizanje istraživačkog i inovacijskog kapaciteta i jedan inicijativa: obnova zgrada) dok je 6 zatvorenih (od kojih 4 komponente gospodarstvo, jedan reforma obrazovnog sustava i inicijativa:obnova zgrada) i jedan obustavljen (komponenta gospodarstvo).

Instrument za oporavak strateški je dodatak ulaganjima u prioritetna područja i politike Europske unije, a Republici Hrvatskoj neosporno značajan poticaj koji osim očekivanog ekonomskog rasta i oporavka od novonastalih zdravstvenih i geopolitičkih kriza potpomaže usmjeravanje ka održivosti, naprednom gospodarskom razvoju i otpornosti.

6. POPIS LITERATURE

1. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju – Zagreb (b.d.) Ruralni razvoj, preuzeto 21.7.2022., s [Ruralni razvoj - Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju \(apprrr.hr\)](https://ruralnirazvoj.hr/mjere/) <https://ruralnirazvoj.hr/mjere/> <https://ruralnirazvoj.hr/mjera/m21/> <https://www.apprrr.hr/mjera-4-ulaganja-u-fizicku-imovinu/>
2. Efondovi.mrrfeu.hr – Zagreb (22.2.2022.) Informacije o potpisanim ugovorima po pozivu – „Jačanje konkurentnosti poduzeća ulaganjima u digitalnu i zelenu tranziciju“ KK.11.1.1.01.
3. EIB.hr – Bruxelles (b.d.), InvestEU. preuzeto 2.8.2022. s [InvestEU \(eib.org\)](https://eib.org)
4. ESF.hr – Zagreb (11.05.2022.) Godišnje izvješće o provedbi za cilj „Ulaganje za rast i radna mjesta“ DIO A. – ESF Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020. [Adopted Implementation-report 2014HR05M9OP001 2021 0 hr.pdf \(esf.hr\)](https://esf.hr/adopted-implementation-report-2014hr05m9op001-2021-0-hr.pdf)
5. ESI fondovi RH – Zagreb (b.d.) Strukturni fondovi, preuzeto 12.7.2022., s <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/program-ruralnog-razvoja-2014-2020/> , preuzeto 14.7. s [Europski strukturni i investicijski fondovi \(strukturnifondovi.hr\)](https://strukturnifondovi.hr)
6. EUR-Lex – Bruxelles (b.d.), Europski fond za regionalni razvoj (2014.-2020.), preuzeto 3.7.2022. s <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/LSU/?uri=celex:32013R1301>
7. EUR-LEX.europa.eu – Bruxelles (b.d.) Sažetak Uredbe (EU) 1304/2013 – Europski socijalni fond, preuzeto 18.7.2022. s [Europski socijalni fond \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF)
8. Europska komisija (2010.), *Communication from the Commission Europe 2020, A strategy for smart, sustainable and inclusive growth*, Brussels: European Commission <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>
9. Europska komisija (2016.), *Europski strukturni i investicijski fondovi za razdoblje od 2014. do 2020.*, Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije. https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/blue_book/blueguide_hr.pdf
10. Europska komisija (2021.), *The EU's 2021-2027 long-term Budget and NextGenerationEU - Facts and Figures*, Luxembourg: Publication Office of the European Union, 2021.
11. Europska komisija (2014.), *Vodič za korisnike europskih strukturnih i investicijskih fondova te povezanih instrumenata EU-a*, Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije. https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/synergy/synergies_beneficiaries_hr.pdf

12. Europska komisija – Bruxelles (b.d.), Common Agricultural Policy, preuzeto 15.7.2022. s https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/rural-development/country_hr
13. Europska komisija – Bruxelles (b.d.) Dashboard – R&I Projects – Obzor Europa, preuzeto 4.8.2022. s <https://webgate.ec.europa.eu/dashboard/sense/app/98dcd94d-ca66-4ce0-865b-48ffe7f19f35/sheet/KVdtQ/state/analysis>
14. Europska komisija – Bruxelles (b.d.), Deepening the Economic and Monetary Union, preuzeto 13.6.2022. s https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/economic-and-monetary-union/deepening-economic-and-monetary-union_hr
15. Europska komisija – Bruxelles (b.d.) European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations, preuzeto 6.8.2022. s <https://webgate.ec.europa.eu/dashboard/sense/app/98dcd94d-ca66-4ce0-865b-48ffe7f19f35/sheet/KVdtQ/state/analysis>
16. Europska komisija – Bruxelles (b.d.), European Structural and Investment Funds, preuzeto 13.7.2022. s <https://cohesiondata.ec.europa.eu/>
17. Europska komisija – Bruxelles (b.d.), Institutions-law-budget, preuzeto 19.7.2022. s https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/budget/spending_hr
18. Europska komisija – Bruxelles (b.d.), InvestEU Portal, preuzeto 4.8.2022. s [InvestEU Portal \(europa.eu\)](https://investeu.europa.eu/)
19. Europska komisija – Bruxelles (b.d.) Upravljanje kriznim situacijama i solidarnost, preuzeto 6.8.2022. s [Upravljanje kriznim situacijama i solidarnost | Europska komisija \(europa.eu\)](https://europa.eu/europa/en/press-room/2022/08/06/eu-commission-announces-10-billion-eu-structural-investment-fund-for-crisis-response)
20. Europska komisija (2021.) – Bruxelles, Izvješće Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i odboru regija, Europski strukturni i investicijski fondovi, 2014.-2020. Sažeto izvješće o godišnjim izvješćima o provedbi programa za 2020. kojim je obuhvaćena provedba u razdoblju 2014.-2019., preuzeto 12.7.2022. s <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0213>
21. Europska komisija (2022.) – Bruxelles (b.d.) Just Transition Fund – allocations per Member State, preuzeto 2.8.2022. s [JTF current \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/just-transition-fund/allocations-per-member-state)
22. Europska komisija (2022.) – Bruxelles (b.d.) Long term EU budget 2021.-2027., preuzeto 15.6.2022. s https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027/whats-new_hr
23. Europska komisija (2022.) – Bruxelles (b.d.) Obzor Europa – O programu, preuzeto 4.8.2022. s https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/horizon-europe_hr
24. Europska komisija (2022.) – Bruxelles (b.d.) Next Generation EU, preuzeto 15.7. s https://europa.eu/next-generation-eu/index_hr

25. Europska komisija – Bruxelles (b.d.), Regional policy, preuzeto 12.7.2022. s [Pojmovnik - Regionalna politika - Europska komisija \(europa.eu\)](#)
26. Europska komisija – Bruxelles (b.d.), Prihodi, preuzeto 1.7.2022. s [Prihodi \(europa.eu\)](#)
Grgić, M., Bilas, V., Šimović, H. (2006.), *Financijska liberalizacija, monetarna i fiskalna politika Europske unije* (EFZG serija članaka u nastajanju, br. 06-14.) preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/137200>
27. Fead.hr – Zagreb (b.d.), Fond europske pomoći za najpotrebitije, preuzeto 28.7.2022. s [Početna stranica - Fond europske pomoći za najpotrebitije \(fead.hr\)](#)
28. Fondovi.eu – Zagreb (b.d.) Objavljeni pozivi – Operativni program NPOO, preuzeto 14. i 15.8.2022. s <https://fondovieu.gov.hr/pozivi>
29. Hamagbicro.hr – Zagreb (b.d.), Financijski instrumenti, preuzeto 23.7.2022. s [Mikro zajam za obrtna sredstva za ruralni razvoj | HAMAG BICRO](#)
30. HBOR – Zagreb (b.d.), Obrtna sredstva za ruralni razvoj, preuzeto 24.7.2022. s [Obrtna sredstva za ruralni razvoj | HBOR](#)
31. Investopedia.com (b.d.), Mid-Cap, preuzeto 4.8.2022. s [Mid-Cap Definition \(investopedia.com\)](#)
32. Jovančević, R. glavna urednica, Arčabić, V., Gelo, T., Globan, T., Levaj, M., Nadoveza Jelić O., ...Tolić, I. (2020.), *Ekonomika i ekonomska politika Europske unije*, Zagreb: Ekonomski fakultet – Zagreb.,
33. Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Europskom vijeću, Vijeću i Europskom gospodarskom i socijalnom odboru te Odboru regija COM (2022) 230 final od 18.5.2022. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?qid=1653033742483&uri=COM%3A2022%3A230%3AFIN>
34. McCormick, J. (2010.), *Razumjeti Europsku uniju*, Zagreb: MATE d.o.o.
35. Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture – Zagreb (b.d.) EU prometni koridori i TEN-T, preuzeto 10.8.2022. s [EU prometni koridori i TEN-T – Promet EU fondovi \(promet-eufondovi.hr\)](#)
36. Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine – Zagreb (b.d.) Nacionalni plan oporavka i otpornosti (Inicijativa: Obnova zgrada), preuzeto 9.8.2022. s [Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine - Nacionalni plan oporavka i otpornosti \(Inicijativa: Obnova zgrada\) \(gov.hr\)](#)
37. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije (11. svibnja 2022.) – Zadar, 17. sjednica Odbora za praćenje Operativnog programa učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020. [17.OzP Zapisnik final.pdf \(esf.hr\)](#)
38. Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije – Zagreb (23.06.2021.) Ministrica Tramišak : „Počinjemo pratiti iskorištenost novih EU sredstava koji su

- hitnom reakcijom stavljeni u funkciju oporavka gospodarstva“, preuzeto 24.7.2022. s [Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije - Ministrica Tramišak: „Počinjemo pratiti iskorištenost novih EU sredstava koji su hitnom reakcijom stavljeni u funkciju oporavka gospodarstva“ \(gov.hr\)](#)
39. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije – Zagreb (b.d.) Mogućnosti ulaganja kroz fondove Kohezijske politike, preuzeto 2.8.2022. s [Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije - Mogućnosti ulaganja kroz fondove Kohezijske politike \(gov.hr\)](#)
 40. Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije – Zagreb (b.d.) Statistička klasifikacija prostornih jedinica RH – NUTS 2, preuzeto 28.7.2022. s [Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije - Statistička klasifikacija prostornih jedinica RH - NUTS 2 \(gov.hr\)](#)
 41. Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije – Zagreb (b.d.) Višegodišnji financijski okvir 2021.-2027. i Instrument EU za oporavak, preuzeto 18.7.2022. s [Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije - Višegodišnji financijski okvir 2021.-2027. i Instrument EU za oporavak \(gov.hr\)](#)
 42. Ministarstvo znanosti i obrazovanja – Zagreb (b.d.) Europski istraživački prostor, preuzeto 4.8.2022. s [Ministarstvo znanosti i obrazovanja - Europski istraživački prostor \(gov.hr\)](#)
 43. Ministarstvo znanosti i obrazovanja – Zagreb (b.d.) Obzor Europa, preuzeto 4.8.2022. s [Uvod \(obzoreuropa.hr\)](#)
 44. Obzor Europa – Okvirni program EU-a za istraživanje i inovacije 2021.-2027., Obzoreuropa.hr, 2022., Zagreb [letak obzor_web \(obzoreuropa.hr\)](#)
 45. Odluka Vijeća (EU, Euratom) 2020/2053 od 14. prosinca 2020. o sustavu vlastitih sredstava Europske unije te o stavljanju izvan snage Odluke 2014/335/EU, Euratom, Službeni list Europske unije L 424/1 (2020.)
 46. Odluka Vijeća (EU) 2021/764 od 10. svibnja 2021. o uspostavi posebnog programa za provedbu Okvirnog programa za istraživanja i inovacije Obzor Europa te o stavljanju izvan snage Odluke 2013/743/EU, Službeni list Europske unije L 167 I/1
 47. Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali“ 2014.-2020.– Komunikacijski plan za razdoblje 2021.-2023. godine, Strukturnifondovi.hr, 2022., Zagreb [KOMUNIKACIJSKI PLAN \(strukturnifondovi.hr\)](#)
 48. Operativni program u okviru cilja ulaganje za rast i radna mjesta, Strukturnifondovi.hr), od srpnja 2022., Zagreb [Operativni-program-Konkurentnost-i-kohezija-na-hrvatskom-jeziku_srpanj-2022.pdf \(strukturnifondovi.hr\)](#)
 49. Publications Office of the European Union (2014.), *European Union – Public Finance*, 5th Edition, Luxembourg: Publications Office of the European Union
 50. Strukturnifondovi.eu – Zagreb (b.d.) Operativni program konkurentnost i kohezija 2014.-2020., preuzeto 20.7.2022. s [Europski strukturni i investicijski fondovi \(strukturnifondovi.hr\)](#)

51. Strukturnifondovi.eu – Zagreb (b.d.) Tablica 27. Popis velikih projekata / Operativni program konkurentnost i kohezija 2014.-2020., preuzeto 20.7.2022. s [Popis-velikih-projekata-svibanj-2022.pdf \(strukturnifondovi.hr\)](#)
52. Šimović H. (2005.), Proračun Europske unije, *Financijska teorija i praksa*, 29 (3), 299-315. preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/5680>
53. Uredba (EU) br. 1301/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o Europskom fondu za regionalni razvoj i o posebnim odredbama o cilju „Ulaganje za rast i radna mjesta“ te stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 1080/2006, Službeni list Europske unije L 347/289, (2013.)
54. Uredba (EU) br. 1300/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o Kohezijskom fondu i stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1084/2006, Službeni list Europske unije L 347/281, (2013.)
55. Uredba Vijeća (EU) (EU, Euratom) 2020/2093 od 17. prosinca 2020. kojom se utvrđuje višegodišnji financijski okvir za razdoblje 2021.-2027., Službeni list Europske unije L 433/11, (2020.)
56. Uredba (EU) 2018/1999 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2018. o upravljanju energetsom unijom i djelovanjem u području klime, izmjeni uredaba (EZ) br. 663/2009 i (EZ) br. 715/2009 Europskog parlamenta i Vijeća, direktiva 94/22/EZ, 98/70/EZ, 2009/31/EZ, 2009/73/EZ, 2010/31/EU, 2012/27/EU i 2013/30/EU Europskog parlamenta i Vijeća, direktiva Vijeća 2009/119/EZ i (EU) 2015/652 te stavljanju izvan snage Uredbe (EU) br. 525/2013 Europskog parlamenta i Vijeća (Tekst značajan za EGP.), Službeni list Europske unije L 328/1
57. Uredba (EU) 2020/2221 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. prosinca 2020. o izmjeni Uredbe (EU) br. 1303/2013 u pogledu dodatnih sredstava i provedbenih mehanizama radi pružanja pomoći u sanaciji krize u kontekstu pandemije bolesti COVID-19 i njezinih socijalnih posljedica te pripremi zelenog, digitalnog i otpornog oporavka gospodarstva (REACT-EU), Službeni list Europske unije L 437/30 (2020.)
58. Uredba (EU) 2021/1056 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. lipnja 2021. o Uspostavi Fonda za pravednu tranziciju, Službeni list Europske unije L 231/1 (2021.)
59. Uredba (EU) 2021/241 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. veljače 2021. o uspostavi Mehanizma za oporavak i otpornost, Službeni list Europske unije L 57/17
60. Uredba (EU) 2021/523 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. ožujka 2021. o uspostavi programa InvestEU i izmjeni Uredbe (EU) 2015/1017, Službeni list Europske unije L 107/30
61. Uredba Vijeća (EU, Euratom) br. 1311/2013 od 2. prosinca 2013. kojom se uspostavlja višegodišnji financijski okvir za razdoblje 2014.-2020., Službeni list Europske unije, (2013.)
62. Uredba (EU) br. 1305/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj

- (EPFRR) i stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1698/2005, Službeni list Europske unije L 347/487, 2013.
63. Uredba Vijeća (EU) 2020/2094 o uspostavi Instrumenta Europske unije za oporavak radi potpore oporavku nakon krize uzorkovane bolešću COVID-19, Službeni list Europske unije I. 433 I/23 (2020.)
 64. Uredba (EU) 2021/241 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. veljače 2021. o uspostavi Mehanizma za oporavak i otpornost, Službeni list Europske unije L 57/17 (2021.)
 65. Uredba (EU) 2021/836 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 2021. o izmjeni Odluke br. 1313/2013/EU o Mehanizmu Unije za civilnu zaštitu, Službeni list Europske unije L 185/1
 66. Vijeće Europske unije – Bruxelles (b.d.), Bankovna unija, preuzeto 13.6.2022. s <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-union/>
 67. Vijeće Europske unije – Bruxelles (b.d.), Civil Protection, preuzeto 15.7.2022. s [Civilna zaštita EU-a - Consilium \(europa.eu\)](https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/civil-protection/)
 68. Vijeće Europske unije – Bruxelles (b.d.), The EU Budget, preuzeto 19.7.2022. s <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/the-eu-budget/long-term-eu-budget-2014-2020/>
 69. Vlada Republike Hrvatske (2021.) *Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021.-2026*, Zagreb - [Plan oporavka i otpornosti, srpanj 2021..pdf \(gov.hr\)](https://www.vlada.gov.hr/europa-2020/19454)
 70. Vlada Republike Hrvatske – Zagreb (b.d.), Europa-2020, preuzeto 20.7.2022. s <https://vlada.gov.hr/europa-2020/19454>
 71. Vlada Republike Hrvatske – Zagreb (b.d.) Hrvatska od Komisije primila dosad najveći pojedinačni iznos bespovratnih sredstava od 700 milijuna eura, preuzeto 9.8.2022. s [Vlada Republike Hrvatske | Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021.-2026. - Hrvatska od Europske komisije primila dosad najveći pojedinačni iznos bespovratnih sredstava - 700 milijuna eura \(gov.hr\)](https://www.vlada.gov.hr/vlada-republike-hrvatske-nacionalni-plan-oporavka-i-otpornosti-2021-2026-hrvatska-od-europske-komisije-primila-dosad-najveci-pojedinačni-iznos-bespovratnih-sredstava-700-milijuna-eura)
 72. Vlada Republike Hrvatske – Zagreb (b.d.), Planoporavka.gov.hr, preuzeto 9.8.2022. s [Vlada Republike Hrvatske | Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021.-2026. - O planu \(gov.hr\)](https://www.vlada.gov.hr/vlada-republike-hrvatske-nacionalni-plan-oporavka-i-otpornosti-2021-2026-o-planu)
 73. Vlada Republike Hrvatske (2022.) *Prijedlog izvješća o korištenju Europskih strukturnih i investicijskih fondova i pretpripravnih programa pomoći Europske unije za razdoblje od 1.srpnja do 31. prosinca 2021. godine Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije*, Zagreb
 74. Vukadinović, R., Čehulić Vukadinović, L. (2011.), *Politika europskih integracija*, Zagreb: Naklada LJEVAK d.o.o.